

TÜRKİYE BALIKÇILIĞININ REORGANİZASYONU (*)

Öğ. Gö. Süleyman ARISOY

“Deniz ve Deniz Mahsulleri
Ticaret ve Endüstrisi
Önemli bir mevzuumuzdur..
Kemâl ATATÜRK

GİRİŞ

Reorganizasyon plânlamadan daha eski bir terim olarak kullanılmıştır. Fonksiyon ve amaç olarak her ikisinde de nisbi bir benzerlik, beraberlik müşahade edilmektedir. Bu bakımdan Türkiye balıkçılığının reorganizasyonu ile Türkiye balıkçılığının plânlaması terimlerinin amaçta birleştikleri söylenebilir. Bu etüdde terimden ziyade gelişme, kalkınmayı sağlayıcı tedbir ve tavsiyelerin ana konularına temas edilecektir. Yön ve amaç Türkiye Balık Ekonomisinin gelişmesidir ¹.

I- TÜRKİYENİN GIDA PRODÜKSİYON KAYNAKLARI VE NÜFUSUN BESLENME İMKANLARI

Dünya nüfusunun artış temposuna uygun olarak Türkiye nüfusunda ortalama % 3 gibi süratli bir tempo ile arttığı 1975 senesinde 40 milyona çıkacağı hesaplanmaktadır. Artan bu fazla nüfusun gıda ihtiyacının halli düşünülmesi gereken önemli bir problemdir. Bu konuda Prof. Dr. F. Baade'nin raporunda karamsar bir geleceğin şimdiden ortaya çıktığı iddia edilmektedir. ².

Beslenmenin özellikte kalitatif unsurunu teşkil eden et, yumurta, süt ve balık gibi gıdalardan elde edilen protein ve bunun nüfus başına düşen Türkiye'deki istihlâk miktarlarında çok azdır. 1975 yılında ve ileriki yıllarda artış temposuna göre bu kalitatif gıda ihtiyacının durumu daha da kötüleşecektir ³. İleriki yıllar için Türkiye topraklarında şimdiden kestirilebilen bir artma ihtimali mevcut değildir. Ancak mevcut ziraat usulleri ve tekniğinde gelişme,

(*) - XIV. Coğrafya Meslek Haftasında Tebliğ olarak verilmiştir. (19 Kasım, 1962 İstanbul).

ayrıca ekstansif ziraatin entansif ziraate çevrilmesi sonucunda zirai prodüktivite de nisbi bir artış olabilir. Bu artış nüfus artış süratinden geri kalacaktır. Çünkü, Türkiye'nin nüfusu gıda maddelerine nisbetle daha hızlı artmaktadır. Nüfusun artmasını sağlayan ölümlerin azalması, doğumların artması, sıtma ve diğer sağlık savaşları ve tedbirleridir. Nüfus başına gelirin artışı ile insan beslenmesinde ve bakımında hayvansal proteinin kullanılmasında bir gelişme olmakta ve hububat istihsalinde bir azalma müşahade edilmektedir. Türkiyede et ve diğer hayvansal ürünlerin arttırılması için de gelecekte çok daha fazla tahılın hayvan beslenmesine ayrılması gerekecektir. Bu suretle artan zirai ürünün önemli kısmı gelişen hayvancılığa ayrılacaktır. Yani, gelecekte zirai toprakların şimdikinden daha çok kısmı hayvancılığa tahsis edilmiş olacaktır. Buna rağmen, Türkiye artan nüfusu için yeter miktarda gıda maddesi istihsal edebilecek niteliktedir. İstihsalin gelişmesi içinde arazi kullanma ve islahatı üzerinde çalışmak ve yenilik ya pılması lâzımdır. Ancak, proteinli gıdalar için aynı imkânı ortaya rahatlıkla atmak kabül değildir. Ziraatte 1944 yılında 12,9 milyon hektar olan ve sürülüp ekilebilen arazinin 1956 da 22,4 milyon hektara yükselmesi, step mer'aların feda edilmesinden dolayıdır. Step meralar daralmış ve en iyi kısımları sürülmüştür. Geri kalan kayalar ve çok zayıf floraya sahip olan dik yamaçlardan ibarettir. Et ve proteinli gıdayı sağlayan hayvancılığa gelince Bu azalmış olan mer'a üzerinde hayvan sayısında artmıştır. 1946 dan 1956 ya kadar Koyun ve Keçi 40,1 milyondan 49,5 milyona, sığır ve Manda 10,6 dan 12,5 e yükselmiştir. Otlanabilecek step meraların hayvan başına ortalama dönüm miktarı % 50 azalmıştır. Mevcut 29 milyon hektar mer'a üzerinde beslenmek istenen hayvan miktarlarını taşımaktan uzaktır. Hayvanlar yazın nebat köklerine kadar yemek zorunda kalmaktadırlar. İlk ve Sonbaharda iki defa yeşillenen mer'alara bol yağmur düşse bile sonbaharda yeşil olarak görebilmek hemen hemen imkânsızdır. Arazinin lüzumundan fazla ziraata açılması ve haddinden fazla otlatılması korkunç derecede erozyona sebebiyet vermektedir. Bayır ve toprakların nehir ve Irmaklara taşınması ekonomik bakımdan büyük bir kayıptır. Ayrıca aç hayvanların sinsi ve gittikçe artan bir şekilde Türkiyenin son orman ihtiyaçlarına da dalmaktadırlar.

Türkiye Nüfusu meselesine gelince; 1920 - 1950 yılları arasında memleketimiz senede 300 binden biraz fazla artış kaydetmiştir. 1950 den itibaren artış nisbeti yükselmiştir. 1950/55 devresinde 635 bin kişilik bir artma yani takriben % 2,5 çoğalma meydana gelmiştir. Buna sebep ölüm, çocuk ölümlerinin süratle azalması ve doğum nisbetinin eksilmemiş olması ve ayrıca bu seneler zarfında memleketimize tehcir suretiyle gelen ırkdaşlarımızın tesirini de ilâve etmemiz gerekir. Uzun seneler ortalamasına göre aile başına

2,7 ton buğday düşmektedir. Ailede şahıs başına 490 Kgr.isabet eder. Bu arazide ne patates ne sebze nede diğer yiyecek maddeleri yetişebilmektedir. Bu hesap, hem gıda temini hemde pazara mal satışı bakımından köylü ailesinin seviye düşüklüğünü gösterir. 1937 Türkiye Pazar Araştırma Enstitüsü etüd neticesine göre Anadolu çiftliklerinde bütün aile için 2-3 ton arasında brüt hububat mahsulünün mevcut olduğu tesbit edilmiştir. Bundan tohumluk çıkarıldıktan sonra aileye 2 tondan daha az hububat düşmektedir. Böylece şahıs başına ailede 400 Kgr. dan az bir buğday düşecektir. Ailenin hakim gıdasını hububat teşkil eder. Günlük 3 bin civarında bir kalori alabilmek mümkün olabilmektedir. Bu kalorinin 2500 den çoğu tahıldan, ancak % 2 si sebze ve hayvani yağlardan % 7 si ise, süt mamulü yiyecek ve yumurtadan bunun içinde sadece % 1 de etten temin edilebilmektedir.

Bu seviye protein ve hayvani yağlara nisbetle hububatın daha çok yenilmesi hastalıklara karşı dayanıklı, daha yüksek fizikî kabiliyet, daha çok enerji ve harekete sahip bir vücut için arzu edilen seviyeden çok aşağıdadır. Memleket halkının gıda ihtiyacını karşılamak için mevcut ziraat ve hayvancılığın kifayetsizliği karşısında nüfus başına düşen hayvani yağ ve protein istihsalinin çoğalmasi için bilhassa tesis maliyet fiyatının düşüklüğü, protein bakımından verimli ve tükenmez bir kaynak mahiyetinde olan denizlerimizde yapılacak balıkçılıkla istihsalin arttırılması suretiyle bu konunun göz önünde bulundurulması icab etmektedir. Eğer memleketimizde gelecekte, İnsan nüfusunun artışı nisbetinde hayvan miktarı artmaz ve hayvan başına et ve süt verimi yükselmeyecek olursa, hayvansal proteinin kifayetsizliği yüzünden şehirler ve köylerdeki müstehlik arasında mücadele şimdikinden daha çok artacaktır. Öte taraftan geliştirilmek amaciyle ele alınan ve süratle artan hayvan miktarının da nasıl besleneceği meselesi halli daha zor ciddi bir problemdir. Memleketimizde, halkın hayvansal protein kifayetsizliği yüzünden et ve sütlü mamüllere bir kaç seneden beri gittikçe artan nisbetteki talebi ve bunun karşısındaki arz noksanlığı mevcuttur. Gelecekte, Türk köylüsünün iştirak kabiliyetinin artması ile daha çok et, süt yumurta talepte bulunarak faydalanmak isteyecektir. Bu suretle nüfus kitlesinin çok kesif bulunduğu şehirler ve büyük sanayi bölgelerinin beslenmesinde önemli olan proteinli gıdaların arzında gelecekte daha çok daralma ortaya çıkacaktır. Türkiye için bu bakımdan balıkçılık ve gıda problemindeki durumu çok önemlidir. 4. Bu önemli konu ayrıca Prof. Dr. Baade'nin raporuna göre de ayrıca bir özellik ve öncelik taşır 5.

Hülasa olarak, Türkiye nüfusunun hayvancılık, et ve dolayısıyla proteinli gıdalar konusundaki karasal imkânlarının gelecek için ne derece karamsar bir durumda olduğu müşahade edilmektedir. Zengin ve tükenmez bir tabii

kaynak olarak görülen denizlerimiz, iç sular ve göller suürünleri prodüksiyonu gereken ilmi, teknik, organizasyon, kredi, yatırım, eğitim, endüstri, pazarlama, ticaret, değerlendirme gibi bütün etrafı ile ele alındığı takdirde protein mevzuunda çok büyük imkânlar elde etmek kabildir.

II- DENİZ VE İÇ SULARIMIZIN BALIKÇILIK DURUMU VE NUFUSU BESLEME POTANSİYELİ

Genel olarak, memleketimizi çeviren denizlerle iç sularımızın su ürünleri bakımından çok zengin olduğu ve mevcut istihsalin organize edilmesiyle birkaç misline çıkarılmasının mümkün olacağı ilgili yerli ve yabancı mütehasıslarca iddia ve ispat edilmek istenmiştir. Denizlerimizden özellikle Marmara denizi ve boğazlarındaki balıkçılık ile Karadeniz balıkçılığı diğer Denizlerimizden üstün ve verimli olduğu gibi hidrolojik ve hidrobiyolojik şartlar bakımından da daha elverişli olduğu ilmi ve teknik bakımdan kesinleşmiştir. Memleketimizde, 7126 Km. uzunluğunda bir sahil boyunca ve 25760 hektar genişliğindeki göllerde yapılan balıkçılık mühim tabii kaynaklarımızdan birini teşkil etmektedir. Senelik ortalama istihsal tahminen 110.000-160.000 metrik ton arasında değişmektedir. Bunun % 20 si iç sulardaki su ürünleri teşkil etmektedir. Balıkçılık yukarıda belirtildiği gibi daha ziyade Karadeniz ve Marmara denizinde inkişaf etmiştir. Bu bölge Türkiye'nin deniz balığı istihsalinin % 90'nını teşkil eder. Bunlar hemen hemen göçebe balıklardır. Avlanan balık tutarının % 15 şii ihraç edilir ve % 10'nu da balık unu ve balık yağına tahvil edilmektedir. 1958 yılındaki tahmini sayıma göre balıkçılıkta çalışanların sayısı 19.500 olarak tesbit edilmiştir. Ziraat ile meşgul olan balıkçılar da dahil edilirse balıkçılıkta çalışanlar 24.900'e varmaktadır. Bunun % 10'dan biraz azı balıkçılık kooperatifleri üyesi halinde teşkilâtlanmıştır. 6.500 kadar balıkçı kayığı mevcuttur ve bunlarında ortalama olarak 1.500'ü motorludur. Bütün bu rakamlar sağlam ve esaslı istatistiklere dayanmadıkça birer tahmin ve kestirmeden öteye gidememektedir. Balık avında olduğu kadar balık ihracaatında da en mühim kısmını Pelajik iki cins Pelamides familyası teşkil etmektedir. Bunlar Palamut ve büyük olanı ise Toriktir. Bu cins balıklar Karadenizden Marmara denizine ve muhtemelen Toriklerin yumurta bıraktıkları Akdeniz'e göç etmeleri sırasında (Katavaşe) ve (Anavaşe) hareketlerinde boğazın giriş yerinde, boğazda ve Marmara denizinin iç ve koylarında tutulmaktadır. Fakat bu göçlere çok güvenilemez. Çünkü, bu hareketler kısmen aperyodiktir. Yirmibeş seneden daha uzun bir zaman için İstanbul Balıkxane istatistikleri mevcuttur. Fakat bunlar kısmî mahiyettedir. Senelerin muhtelif devirlerinde Türkiye'nin bütün balık randımanının 1/3'nü teşkil eden 30.000 ve hatta 40.000 kadar torik ve palamut tutulduğu vakidir. Bundan sonraki senelerin diğer dev-

relerinde ise hemen hemen hiç denecek kadar az balık tutulduğuda olmuştur. Bu en mühim balık çeşitlerinin göçlerinde görülen değişme sebeplerinin araştırılması Deniz Biyolojisi araştırmalarının başlıca gayelerinden biri olmalıdır, bu ödev, ilgili ilim kolu ve müesseselerine düşmektedir.

Türkiye'nin Coğrafi durumu, yapılışı kıyı şekilleri ve denizlerimizin reliefi bakımından özellikle körfez, koylara ait şelf sahalarımız balık üretimi, yaşama ve avcılığı bakımlarından çok elverişli sahaları teşkil etmekte ve etrafı çeviren denizlerle iç sularımızın fiziksel kimyasal ve hidrobiyolojik özelliklerinin çok farklı ve değişik olması itibariyle çeşitli fauna, tür ve varieteler'in yaşamasına, üremesine elverişli vasatlardır. Anadrom ve Katadrom balıkların üreme ve yaşamalarına elverişli nehir, ırmak, çaylar ve bunlara bağlı vejetasyon itibariyle mükemmel karakterde olan lagün göllerimiz boldur ve zengin balık kaynaklarını teşkil etmektedir. Özellikle Boğazlar ve Marmara denizinde fiziksel kimyasal özellikleri farklı ters ve alt üst deniz akıntıları vardır. Bunlar tahsisen Geçici-muhâcîr (Migrateurs) balık hareketlerini kolaylaştırmakta ve geniş çapta balık avcılığını elverişli kılmaktadır. Ege kıyılarındaki irili ufaklı koy ve körfezlerin meydana getirdiği şelf sahaları özellikle demersal balıkların (Dip balıkları-yerli balıklar-sédentaires) yaşaması için mükemmel şartlara sahiptir. Bu koy ve körfezler ayrıca Gezici balıklar (Aventuries) içinde fevkâlade elverişli vasatlardır. Bütün buraya kadar kısaca müşahade edilen bu karakter ve özellikler Türkiye Balıkçılığını zengin kılan monopolist Coğrafi tabii faktörleri teşkil etmektedir. Türkiye bu konudaki çeşitli organizasyon, istihsal metod ve tekniğinde nisbeten tradisyonel, geri olmakla beraber bu coğrafi üstünlüğü sayesinde tabii kaynaklarından verimli neticeler sağlayabilmektedir. Balıkçılık (aslimeslek) olarak yapılmakla beraber ziraatle birlikte (tafi meslek) olarakta yürütülmektedir. Körfez, sahil ve kıyı balıkçılığı mevcuttur. Açık Deniz balıkçılığı mahduttur. Son senelerde trol avcılığının gelişmesi ile bu çeşit avcılık artmaktadır. Millî Emlâke bağlı av ve voli yerlerinin adedi ortalama olarak 120 ve özel sektöre ait olanlarda 70 kadardır. Av sistem, tekniği ve işletmesiyle teşebbüsü küçük ve gelişme sağlamamıştır ve pelajik avcılık esas teşkil etmektedir. En büyük av sistemleri gırgır, alamana, trol, skafandar- mancura makinedir. 6118/1953 (T.C. Ziraat Bankası Kanunu Ek Kanun) un çıkması ile büyük çaptaki av sistem ve işletmesi artma yolundadır. Pelajik ve geçici balıklar dolayısıyla balıkçılık özellikle (Mevsimsel)dir. Canlı mevsimler son bahar ve kış aylarıdır. Boğazlardaki kanal balıkçılığı verimli olmaktadır. Ancak modern bir metod ve tekniğin kullanılması gereklidir. Balıkçılık genel olarak, millî karasularımızda yapılır. Açık denizde az yapılmaktadır. Müsaadeli olarak yabancı kara sularda avcılık yapılmamaktadır. 1950 den sonraki devirlerde kuzey Afrika (Madruha, Bingazi) sahillerinde müsaadeli

sünger avcılığı için müstahsillerce yapılan müracaatlar sonuçlanmıştır. Bazı sünger avcı ekipleri avlanmak üzere Kuzey Afrika sahillerine gitmektedirler.

Göllerimizdeki balıkçılık durumunda ise, genel olarak Oligotroph (hakiki besleyen) göllerimiz belirlidir. Çoğu Eutroph (az besleyen) ve Dys-troph (hiç beslemeyen) karakterdeki göllerdir. İhya edilmeye ve pisikültüre muhtaç durumdadırlar. Ancak, lagün göllerimiz nisbi bir elverişlilik vasatı içindedirler. Sahillerimiz balıkçılık bakımından prodüktif olup genellikle avlak yeri, voli yeri, dalyan yeri, geçit yeri, yayılma yerinden herhangi birisinin karakterini taşımaktadır. Türkiye'deki mevcut nüfusla artış nisbeti tahmin olunan muhtemel nüfus kitlesinin hayvani gıda yani protein konusunda iddia edilen zorluğun balıkçılık imkânları ile giderilmesi nutrisyonistlerin tez ve fikirlerine de uymakta ve yeğane çıkar yol olarak iddia edilmektedir. Memleket hayvancılığının himaye sübvansiyonları kalktığı ihracı serbest bırakıldığı takdirde bu tez daha iyi isbatlanmış olacaktır. Av usul ve vasıtalarının modernizasyonu ile istihsalin orantılı bir nisbette artacağı tabiidir. Öte yandan, istismar edilmemiş kara suları ile iç sularımızın da istismarı ve Balık Üretmeciliği-Psikültür'ün ihdası ile geliştirilmesi ve bütün bunlarla birlikte pazarlama-Marketing'in yani istihlâkin organize edilmeside nazara alınınca Türkiye için tahmin olunan hayvani gıda potansiyelinde pek de karamsar olmaya mahal yoktur. Genel olarak istihlâk sistem ve usulleri kökü uzun senelere dayanan ve çok uzun zaman içinde gayet ağır değişebilen bir örfü adete tabiidir. İktisadi ve teknik zaruret ve imkânsızlıklar karşısında zorlanan istihlâk maddeleri ve usul, çeşnisinin örfü adetinde de mecburi değişmeler olur. Müstehlik bu zorlamalar karşısında, gıdasını muhtemel ve daha gayri müsait imkânlarla inilmek suretiyle gidermesi mecburiyeti yolunu ihtiyar eder. Nitekim, müstehlikin bol, çeşitli gıdalarla ihtiyacını tatmin ihtimalleri karşısında birçok gıdaları istihlâk etmemiş bu zengin imkânlar karşısında yerine daha iyi ve kolay elde edilebilen gıdaları tercih etmiştir. Nüfusun artması ve daha doğru tabirle mevcut gıdalar tatmine cevap vermekten uzaklaştığı nisbette daha dun kalitede ve zorla elde edilebilen gıda maddeleri, çeşitlerine ve evsaflarına itibar eder olmuştur.

Dünyadaki artan nüfus karşısında beslenme uzmanları (nütrisyonistler) öte taraftan derin denizlerin tetkiki ve balıkçılık uzmanlarının balıkçılığı daha fenni esaslara istinat ettirmeleri ve daha fazla insanı daha ucuz doyurabilmek için fenni balıkçılık usullerinin geliştirilmesi üzerinde çalışılmaktadır. Denizlerden elde edilen gıdanın amacını protein teşkil etmektedir. Proteinin elde edilmesi için de diğer imkânlarla başvurulmaktadır. Muayyen gıdalarda bulunan protein ise mahduttur. İlim ve fen gıda üzerindeki çalışmalarında çeşitli imkânlardan faydalanmak suretiyle protein elde etmeğe

uğraşmaktadır. Bugün Dünya denizlerinden 200 Milyon ton balık elde edilebileceği hesaplanmaktadır. Şimdiki istihsal 50 milyon tondur. Özellikle balık unu beslenme ve protein bakımından çok elverişlidir, Dünya beslenmesinde ön safi alacaktır. Açlıkla Mücadele Kampanyası (FFHC) nın esas amacı artan nüfusun beslenememesi veya kötü beslenmesini gidermektir. 2000 yılında 6 Milyar olacağı kestirilen şimdiki 3 Milyon nüfusun 2 Milyonu az beslenmekte veya kötü beslenmektedir. Esasen, gıda bakımından dünyanın durumu elverişli değildir. Dünyadaki gıda müsavi olarak dünya yüzüne dağılmış olsa dünya nüfusunun ancak yarısı yeteri derecede gıda alabilecektir. Toprak ürünleri kafi gelmediğine göre yeni arazilerin açılmasına çalışılması gerekecektir. Bu topraklarda çok azdır. ayrıca fazla ziraata açılan arazilerde erozyon tehlikesi de mevcuttur. Su ürünleri ise ümit dolu tabii gıda kaynağıdır, bakirdir ve optimal seviyeye halen ulaşmamıştır. Protein bakımından Türkiye bu ihtiyacını UN. FAO'nun (Gıda Muvazene Cetveli-FOOD Balance Sheet) e göre tam olarak giderememektedir. 7. Dünya için yapılan genellemeye Türkiye durumunda dahildir. Türkiye'nin balıkçılık bakımından coğrafi üstünlüğü Dünya yüzünde eşine ender rastlanan bir kıt'a bütünlüğünde görülebilir. Bu tabii realiteye ve kaynak zenginliğine göre çok daha verimli kılınırılması kanaatimizce millî ekonominin ön ve ana davası olmalıdır. Türkiye'de su ürünleri istihlak ihtiyacı konusunda bugün bir zorluk mevcut değil isede gelecek yıllarda zorluklar doğabilir. Türkiye nüfusunun mühim bir kısmı özellikle iç ve doğu anadolu su ürünlerine pek itibar etmemektedir. Gıdası bol olan bölgelerde, mevcut zirai ve hayvansal gıdalarla ihtiyacın tatmini tercih edilmektedir. Gıda bakımından verimli olmayan bölgelere gelince; buradaki mani sebepler tamamen istihsal, pazarlama ve fiat hareketlerindeki gayri müsait ve düzensiz şartlardan doğmaktadır. Bu mani ve şartlar müstehlik yararına uygun suretle organize edildiği veya hafifletildiği ve bazı engellerde ortadan kaldırıldığı takdirde orta ve doğu anadoluda bile şayanı hayret bir su ürünleri talep artışı müşahade edilebilmektedir. Balık istihlakine, istihlak örf ve adeti bakımından takınılan menfi durum kısa zamanda iktisadî zorluk veya balık lehine doğacak elverişli şartlarla bertaraf edilecektir.

III- TÜRKİYE BALIKÇILIĞININ ORGANİZASYONU VE REORGANİZASYON İHTİYACI

Türkiye balıkçılığın organizasyonu deyince; özel ve tüzel sektörlerin yapılarında balıkçılığın iktisadî (istihsal, pazarlama, değerlendirme, satış, istihlak, endüstri, işleme, ticaret, sermaye), sosyal (meslekî yetişme, eğitim, korunma, sigorta, beşeri münasebetler), malî (kredi, yatırım, imkânları, tesis ve işletmeye müteallik konular, işletme ve teşebbüs malî hususları),

hukukî (kuruluş, işleyiş ve yürütme de düzenleyici kanun, nizamname ve çeşitli mevzuat), idarî, (avcılık işletme ve teşebbüslerin özel ve tüzel kişilerce, devlet yönünden idare, murakabe, kontrol, teftiş, korunma ve kayıt altına alınması idaresi), ve diğer çeşitli yönlerinden balıkçılığın bünyesinde teşkilâtlanması, cihazlandırılması ve edindirilmesi demektir. Türkiye balıkçılığının çeşitli özel ve devlet sektörü alanlarındaki organizasyonu yıllar boyunca ele alınmış ve zaman zaman bu teşkilâtlanmadan değişmeler, eksiltme ve türlü şekilde meydana getirilen yeni organizasyonlarla konunun gelişmesi amacı güdülmüştür. Bu özellikle, II. Dünya Harbinden sonra daha çok ele alınan bir konudur. Teşkilâtlanmadan bahsedilmeden önce o konunun dayandığı prensip ve esasların hal ve tesis edilmesi gerekir. Bu prensip ve yapının temellerine ait prensip ve esasların tesis ve temini ele alınmadan meydana getirilecek olan her organizasyonun çalışma sonucunun başarısızlığa uğraması tabii bir olaydır. Türkiye balıkçılığının coğrafî üstünlüğü ve buna dayanarak tesis edilen teşkilâtlanmaya rağmen Türkiye balıkçılığının asırlar boyunca gelişmemiş olmasını buna bağlamak gerekir. Özellikle II. Dünya harbinden sonra üyesi bulunduğumuz Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı (United Nations Food and Agriculture Organization FAO) Balıkçılık Divizyonundan muhtelif tarihlerde gönderilmiş bulunan ve balıkçılığın çeşitli alanlarında ihtisasa sahip uzmanların düzenledikleri raporların realize edilememesi ve bunlardan olumlu sonuç alınmamasının sebebini bu ilkel esas ve prensiplerin öncelikle hal edilememiş olmalarına bağlamak mümkündür. Öte taraftan, uzmanların tavsiye ve teklif ettikleri hal çareleri uzun vadeli, emek, gayret ve çalışma isteyen metod, usule bağlı olan ilmi ve teknik tedbirlerdir. Tatbikatta ise, bugüne kadar bu önemli konu kısa vadeli paliatif tedbirlerle, ehil olmayan ve hatta oportünist karakterde idareciler eli ile ve politik mülâhaza ve etkilerle yürütülmek istenmiştir. Öncelik, özellikle ilmi karakter ve himayeden yıllarca uzak bulunmuş olan bu konu da haliyle gelişme sağlayamamıştır. Türk balıkçılığının gerekli noksan organizasyonlarının tamamlanması ve önemli bir kısmının reorganize edilmeleri için ciddi surette ele alınmaları ve mevcut organizasyonlar arasında hudut ve amaçları kesin belirtilmiş bir koordinasyon sağlanması şarttır.

Balıkçılığımızın bu tarihe kadar lâyikiyle teşkilatlanamamış, modernize edilememiş olması sebepleri yanında bugünkü modern ihtiyaca cevap verecek ve düzenliyecek bir (Suürünleri Kanunu) nun mevcut olamayışı, Su ürünleri Kooperatiflerinin her yönden organize ve inkişaf ettirilememiş olmaları konuları balıkçılığın ciddi önleyici sebepleri meyanında sayılmakla beraber bu alanda yaygın ve esaslı yatırımların da ancak son asırlarda yapılabilmüş olduğunu mütalâaya almak gerekir. Devlet sektörünün yanında, özel ve yabancı sermaye, tekniğin, yatırımı da elzem görülmektedir. Özel ve yabancı

sermaye ve tekniğinin yatırım hasılası nisbeten kısa zamanda husül bulacağı gibi organik inkişafıda hasılaya göre seyir takip edecektir. Pazarlama-marketing'le istihlâkin düzenlenmesi ve ihracaatın piyasa etütlerine dayanarak ve modern marketing esaslarına göre yapılmasında önemli konulardandır. Türkiye balıkçılığının mevcut organizasyonları ile bunların reorganizasyonları ve öte yandan noksan olup tamamlanması gerekli organizasyonlarına ait yapıların tümünün ele alınıp işlenmesi uzun ve geniş bir konudur. Burada eldeki imkân, şart ve müsaade nisbetinde önemli konular karma ve genel bir şekilde etüt edilerek ortaya konulmuştur. Bu organizasyon ve reorganizasyon incelemesi bir nevi Türkiye Balıkçılık Ekonomisi Amme İdaresinin politikasınida teşkil edecektir. Bu politikanın realizasyonunda özellikle dayanacağı prensip ve esasların temin, tesisinde coğrafi şartlar ve imkânlarında gözden uzak tutulmaması gerekir. Bu suretle tabiata ve tabî şartlara dayanan ve ona uygun surette ele alınan politikanında uygulanması olumlu bir sonuç verecektir.

Türkiye Balık Ekonomisinin Amme İdaresinde devamlı bir değişme yapmak suretiyle bu mevzuun geliştirilebileceği iddia olunmuştur. Et ve Balık Kurumunun son değişmesini sağlayarak balıkçılık işlerinin doğrudan doğruya İstanbulla naklonulmasını sağlayan bir rapora göre⁸. Türkiyenin balıkçılık durumu etraflı ve isabetli olarak açıklanmıştır. Burada balıkçılık amme idaresinde (Türkiye balıkçılık politikası) çeşitli amme sektörlerinde gösterilmiş ve gerekli tavsiye ve şartlar açıklanmıştır. Bu raporda daha ziyade kollektif bir çalışma ve amme idaresi meselâ; İsrail sistemine yakın bir balıkçılık idaresinin başarıyı sağlayacağı iddia edilmiştir. İçinde bulunduğumuz zaman zarfında Et ve Balık Kurumu Amme İdaresinin et ve balık olarak ayrılması üzerinde çalışmalar mevcuttur. Balıkçılık amme idaresi için Devlet Balıkçılık Kurumu veya Ofisi teklif edilmektedir.⁹ Bu tasarı 25 ana ve 4 geçici maddeden ibaret olup balıkçılık amme idaresinin hüviyetini daha ziyade Devlet İktisadi Teşekkülü halinde kuruluş ve işlemesi tarafını tutmaktadır. Yakın bir gelecekte Türkiye balık ekonomisinin yeni amme idaresi şeklini görmemizi temenni etmekteyiz.

IV- EĞİTİM

Eğitim, her ilim, tekniğin yaşaması ve gelişmesi için önemli, ilk basamağı teşkil etmektedir. Bu sebeple önemle ve öncelikle bu konu üzerinde durulması gerekir¹⁰. İlim ve bilim konularının eğitim ve öğretime alınmasıyla onun dayandığı teknik, sosyal, ekonomik kalkınma da sağlanmış olmaktadır. Eğitim ve öğretimden uzak olan her davanın kalkınması temelsiz ve ilim, bilimden mahrum olması ile gelişme sağlamıyacaktır. Nitekim, bütün coğrafi üstün şartlara rağmen Türkiye balık ekonomisi için de can alıcı esas se-

bep bu olmuştur. Türkiye balık ekonomisi asırlar boyunca ilkel bilgi, söylenti, faraziye ve ampirik göreneklerle yürütülmüştür. İşte bu sebepten geçmiş yıllarda bu davaya çeşitli devlet amme ve hususi sektörlerince gösterilmiş olan alâka, himaye, teşkilâtlanma ve çalışmalar daima verimsiz, kısa ömürlü, neticesiz kalmıştır. Çünkü, Türk balıkçılığı asırlar boyunca ilmi, teknik eğitim ve öğretim esaslarından yoksun olarak yürütülmesine çabalanmıştır. Özellikle devlet amme sektörlerinde bu dava ve ilim şubesinin yönetici elemanları lisans ve diğer tahsil kademeleri bakımından da bu konu ile tamamen yabancı, uzak ilim ve bilim şubesinden olan kişiler tarafından yürütülmüştür. Bu şartlar altında haliyle Türkiye balık ekonomisinde bir gelişme beklenemezdi. Memleketin iktisadi, ticari ve sosyal kalkınmasında büyük, anî ve kolayca müsbet etkileri olacak balıkçılığımızın eğitim probleminin realize edilmesi öncelikle gerekli görülmektedir.

A - TÜRKİYEDEKİ BALIKÇILIK EĞİTİMİNİN DURUMU

Geçmiş senelerde bazı teşebbüsler yapılmıştır. 1929 senesinde Balıkesir Vilâyetine bağlı Marmara Adasında (Marmara Balıkçılık Mektebi) tesis edilmişti. Vilâyetece bütçeye gerekli tahsisat konarak bu teşebbüs Maarif Vekâletince o ara açılmakta olan muhtelif meslek mektepleri meyânında bir balıkçılık mektebinin açılması uygun görülerek desteklenmiştir. Mektep on ay kadarlık bir zaman zarfında teşkilât ve tesislerini ikmal ederek tedrisata girişmiş ve bu meyanda Bulgaristandaki (Varna Balıkçılık Mektebi) de incelenerek, mektebin çalışma ve program sistemine uygun gelen bazı sistemleride alınmıştır. (Marmara Adası Balıkçılık Mektebi) talebelerine balık, balıkçılık ve konservecilik gibi sair teknik, ilmi ve pratik bilgiler vermeye çalışarak talebelerin istikbaldeki müstahsil avcılık tesis, teçhiz sermaye ihtiyaçlarının temininide düşünmüştür. Mektebin kurulması ile bölge balıkçılığının kalkındırılması, mevcut ve küçülmüş bulunan balıkçılığın teşvik ve gelişmesine çalışılmıştır. Balıkçılık mektebi 1930 senesine kadar çalışmış sonradan bu mevzu İktisat Vekâletine devrolunmuştur. Kısa bir duraklama devresinden sonra İstanbul, Boğaziçinde, bir (Yüksek Balıkçılık Enstitüsü) kurulmuş ve bir müddet sonra bu Enstitünün kütüphane vesair varlığı Yüksek Denizcilik Okuluna devrolunarak bu Enstitüde lâvolunmuştur. Bu suretle Türkiye Balıkçılığı ilim, bilim ve eğitiminden uzak olarak zamanımıza kadar gelmiştir. Memleket hesabına, balıkçılık ve balık ekonomileri ileri gitmiş olan ilgili dış memleketlerde eğitim ihtiyacı zaman zaman duyulmuş ve hattâ bu umumî efkârada aksettirilmiştir. Bay Ahmet Emin Yalman'ın 27 Eylül 1946 tarihli Vatan gazetesindeki yazısı bu ihtiyaç ve şiddeti gayet açık, isabetli bir suretle bütün canlılığı ile ortaya koymaktadır. Geçen seneler boyunca, Devlet amme sektöründe ve özel teşebbüs aracılığı ile dış

memleketlere birkaç genç tahsile gönderilmiş fakat bunlardan yurda dönüklerinde gerekli istifade sağlanamamış ve kendileri kıymetlendirilememiştir. (Dr. Yusuf Kemâl Bayrakçı). Bu suretle geçen zaman, emek masraf ve eğitimleri heba olup gitmiştir.

B- JAPON BALIKÇI HEYETİNİN TÜRKİYE BALIKÇILIK EĞİTİMİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

Türkiye ile Japonya arasındaki İktisadi ve Teknik İşbirliği programına dayanarak, memleketimize gelip 21 Ekim- 21 Kasım 1959 tarihleri arasında tetkikat yaparak sonunda sundukları raporun (Umumî Eğitim Sistemi ve Balıkçılık Eğitimi) bölümünde Japon Balıkçı Heyeti genel olarak Türkiye eğitim sisteminden bahsetmiş ve hükümetin halen devlet bütçesinin % 15 ini eğitime tahsis etmek suretiyle geliştirme programı üzerinde çalıştığını ayrıca ilk okul tahsili mecburiyeti, Orta ve meslek okullarını, yüksek teknik okul tahsilini diğer yüksek tahsillerin mahiyetlerini belirterek halen 136 bin köy çocuğunun teknik eğitime tabi tutulduğunu zikretmiştir. Bundan sonra balıkçılık eğitimi ile ilgili olarak raporda aynen şunlar belirtilmiştir "Eğitim imkânlarının geliştirilmesinin bir neticesi olarak, okuma yazma bilmeyenlerin nisbeti 1923 senesinde, umumî nüfusun % 90 ından 1954 senesinde % 65 ine (% 43,6 sı erkek, % 75,6 sı kadın) düşmüştür. Bununla beraber, % 75'i ziraatle meşgul olan halkın ancak takriben 30.000'ni balıkçılık sahasında çalışmakta bulunması, Türklerin balıkçılık eğitimine karşı alâkasızlıklarını mucip olmaktadır. Balıkçılık eğitim müesseseleri hemen hiç yoktur. Bununla beraber, Karadeniz sahilinde bulunan Beşik Düzü Enstitüsünde balıkçılığın eğitim programına dahil olduğu söylenmektedir. 1932-33 seneğinde genç balıkçılar yetiştirmek maksadıyla Marmara denizindeki Marmara adasında bir Balıkçılık enstitüsü açılmıştır. Bununla beraber tamamen faydasız olduğu anlaşılınca enstitü kapatılmıştır. Bu enstitüde takip edilen eğitim şekli hakkında bilgi mevcut olmamakla beraber, ihtimalki ehil öğretmenler yoktu. 1951 senesinde yabancı bir mütehassısın (Prof. Dr. Curt Kosswig) tavsiyesi üzerine, İstanbul Üniversitesinde bir Deniz ve Biyoloji Araştırma Enstitüsü kurulmuştur. 1955 senesinde Oseonografi, biyoloji, deniz mahsulleri işleme ve balıkçı tekneleri Laboratuvarları Et ve Balık Kurumu'nun İstanbul şubesinde tesis edilmiştir. İstatistiklere göre balıkçılık sahasında, 30.000 kişi çalışmaktadır. Aynı zamanda balıkçılıkla beraber ziraat de yapan veya su mahsullerinin işlenmesi, nakil ve ticareti ile meşgul olanlar ile birlikte balıkçılık sahasında çalışanların hakiki sayısı bu rakamın birkaç misli üstündedir. Bu itibarla, balıkçılığın geliştirilmesi için takip edilecek ana siyaset olarak, balıkçılık eğitimi veya daha ziyade Oseonografi sistemi yolu ile elemanlar yetiştirmek zarureti vardır. Aslında Türkler

çiftçi ve hayvancıdırlar. Bu sebepten denize ve deniz kaynaklarına karşı pek az alâka duyarlar. Bu, tarihi vak'anın bitmez tükenmez deniz kaynaklarına sahip Egedeki bütün adaların elden çıkmasının menşedeki sebebi olduğu kanaatindeyiz."

Japon Balıkçılık Mütahassısları Heyeti raporunun diğer kısmında ve eğitim, öğretimle araştırma esasları bahsinde, sıhhatli istatistiki malûmat toplanması ve Et ve Balık Kurumu (İstanbul Balıkçılık Merkezi)'inde araştırmaların, balık üretilmesine ve bol olan iç sulardan sahil mıntıklarından göl ve koylardan tetkikatla faydalanılmasına çalışılması tavsiye edilmektedir. Eksper yetiştirilmesine lüzum vardır. Bu meseleler memleket balıkçılığının gelişmesi için yapılacak uzun vadeli bir programda ele alınmalıdır... denmektedir.

C- DÜNYADAKİ EĞİTİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜLERİ

Dünyadaki balık ekonomileri ileri gitmiş olan devletlerin sahip oldukları balıkçılık eğitim, araştırma ve diğer enstitülerinin adet, kaliteleri ile gelişmeleri arasında sıkı bir korrelasyon vardır. Dünya yüzündeki bu devletlerin sahip oldukları enstitü adetlerine bakılacak olursa müşahademizde şu neticeleri elde ederiz: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı, Balıkçılık Divizyonu'nun kayıtlarına göre Avrupadaki balıkçılık enstitüleri millî olarak 181 adettir. Bunlar şöyle dağılmıştır: Avusturya 9, Belçika 3, Danimarka 5, İtalya 17, Felemenk 9, İspanya 3, İngiltere 23, Finlandiya 4, Fransa 20, Fedaral Almanya 27, Lüksemburg 1, Norveç 18, İsveç 12, Yugoslavya 12, Yunanistan 2, İzlanda 4, İrlanda 5, Monako 1, Portekiz 4, Türkiye 2. Asya ve Uzak şarktaki balıkçılık enstitülerine gelince bunlarda millî olarak 51 adettir. Beynelmilel organizasyonların adedi ise 7 dir. Millî enstitüler şu şekildedir: Avusturalya 2, Malaya ve Singapur Fedarasyonu 1, Honkong 1, Japonya 9, Yeni Zelanda 1, Tayland 6, Kamboçya 1, Formoza 2, Hindistan 15, Hollanda Yeniğinesi 1, Pakistan 2, Viyetnam 1, Seylan 1, Hawaii 2, İndonezya 2, Yeni Kaledonya 1, Filipin 3 tür. Görüldüğü gibi gerek Avrupada gerekse Asya ve uzak şarkta balıkçılıkta en ziyade ileri gitmiş olan devletler balıkçılık araştırma ve enstitüleri fazla olan devletlerdir ^{11, 12}.

D- EĞİTİM KONUSUNDAKİ DÜŞÜNLELERİMİZ

Eğitimle ekonominin gelişebileceği hipotezine uygun olarak bu eğitim uygulamasının seferberlik halinde memleketimizde beş grup içinde yapılması gerekecektir.

1- Balık avcılarının, müstahsillerinin eğitilmesi suretiyle avcılık teknik ve usullerinin tatbiki eğitimi kısa vadeli olarak istihsalin arttırılmasını sağlayacaktır

2- Çeşitli devlet amme sektörlerinde konu ile ilgili idarecilerin eğitimleri.

3- Halkın çeşitli araçlarla bugün ve yarın için eğitilmeleri bu eğitim bir bakıma propağanda, reklam, eğitimin ilginç konularını da kapsıyacaktır.

4- Üniversite ve Fakültelerde, enstitü ve araştırma merkezlerinde hakiki ilim konusu olarak eğitim yapılması veya eğitimin bulunmasıdır.

Memleketimizde halen İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Hidrobiyoloji Enstitüsü ve halen tatili faaliyet etmiş bir halde bulunan Et ve Balık Kurumu Balıkçılık Araştırma Merkezi- İstanbul (BAM) ayrıca Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Kürsüsü gibi üç eğitim ve araştırma müessesesi var isede, bunların maddi ve manevi şekilde takviyesi, vazife ve selâhiyetlerle, yetkili ilim adamları ile teçhiz edilmeleri ve durdurulmuş olanında harekete getirilmeleri hulâsa ilmi bakımdan zarurî bir reformasyona tabi tutulmaları gerekir. Memleket balıkçılığının teknik, ekonomik, ticarî ve meslekî eğitimin de ilgili Üniversite de ve bir kürsü halinde tesis edilmesinin zamanı çoktan gelip çatmıştır. Üniversite de ilk plânda bir (Deniz Ekomisi Kürsüsü-Enstitüsü) kurulması memleket hebasına duyulan ilk ve acil ilmi ihtiyaçtır. Türkiye balık ekonomisinin merkezi sikketini teşkil eden İstanbul ve Marmara havzasında eğitim ve bilim faaliyeti gösterecek olan yeni bir (Balıkçılık Okulu)nun açılması suretiyle modern balıkçılık ilminin yayılması ve memleket balıkçılığının ilmi ve fenni surette garp ve ileri memleketler seviyesine ulaşmasını sağlayacaktır. Bu uğurda gösterilecek olan faaliyet, Türkiye balıkçılığını örf adete dayanan geri ve irrasyonel balıkçılık av sistem ve vasıtalarından kurtaracak ekonomisi ileri balıkçı memleketler safhına katacaktır. Memleket-dahilinde bu şekilde, eğitim ve araştırma merkezleri kurarak (Balık ve Balıkçılık Eğitimi) ni tesis etme yanında balıkçılık ve balık ekonomisi ileri gitmiş olan memleketlere araştırma ve eğitim gayesiyle, muayyen ve asgari derecede tahsil ve tecrübe, görgülerini tamamlamış olan lâyük elemanları göndererek yurda dönüşlerinde vatana yararlı olmalarını sağlamak gerekiyor. Memleket su mahsulleri istihsalinin artırılması, değerlendirilmesi ve memleket balıkçılığının topyekûn kalkındırılması, konusunda alınacak kararların herşeyden evvel su ürünleri alanında yapılan ve yapılması zaruri olan teknik araştırmalara bağlı bulunması, bu suretle ilmin ışığı altında hareket edilerek tahakkuku istenilen gayenin balıkçılığı modern mânâda gelişmiş memleketlerin tutumuna uygun olarak sağlanması yönünden bu alandaki çalışmalara büyük önem verilmesi ve imkânlar bahşedilmesi için etüd ve araştırmaların tamamlanması şarttır.

5- Balık ekonomisindeki mütehasıs eleman ihtiyacı için İktisadi İşbirliği Geliştirme Teşkilâtının balıkçılık teknik yardım programı gereğince

ileri formasyon burslarının ve diğer bursların memleketimize sağlayacağı faydalar gözönüne alınarak bu burslardan azami şekilde faydalanılması ve FAO Teşkilâtından lüzumlu mütehassısların celbi ve bu arada da tatbiki balıkçıların ileri memleketlere gönderilmesi ve memleket dahilinde küçük yaştan itibaren balıkçı eğitiminin yapılması tavsiye edilebilir. Balıkçılık sahasında bütün alanlarda lüzumlu elemanların yetiştirilmesi için orta öğretim seviyesinde Portekiz tedrisatından örnek alınarak çalışacak bir balıkçılık okulunun açılması ve balıkçılık teknik cihazlarının kullanılması üzerinde ilgili müesseseler tarafından kısa devreli kurslar açılmalıdır.

V- MEVZUATIN REORGANİZASYONU

Türkiye balık ekonomisini düzenleyen hukukî stürüktürün temeli yani mevzuat 1881 (26 Kânunısani Rumi 1297 tarihli Zabıtai Saydiye Nizamnamesidir¹³. Mevzuat Milletlerarası Karşılaştırmada raslıyacağımız en geri ve ilmi yönden sakat, tipik mevzuattan biridir. Bu eski irrasyonel, ampirik, eksik, yanlış muayyen zümreye göre hazırlanmış tek taraflı mevzuata dayanan ekonominin gelişmesi de beklenemez. Günümüzde ve gelecekteki ekonomik, hukukî yönden en önemli konularından biri de uzun seneler kodifiye edilip halen TBMM'ne sevk edilerek kanunlaşmasını beklediğimiz (Su ürünleri Kanun Tasarısı) dır. Hukukî, normatif esaslarla kayıt ve nizam altına alınamamış dinamik gelişme ve ihtiyaca zamanında, yerinde tam cevap verememiş hukukî temelden yoksun hiçbir iktisadi işletme, teşebbüs ve düzenin gelişme gösteremeyeceği ekonominin esas prensibini teşkil etmektedir. Türkiye Balık Ekonomisinin zamanımıza kadar niçin gelişmemiş olduğu bu kaziyeye canlı bir örnektir. Bugün Türkiye Balık Ekonomisini düzenleyen mevzuat ancak, 20 Kânunuevvel 1318 ve 20 Haziran 1305, 6 Zilkade 1306, 18 Kânunusani 1926 tarihlerinde yasak av sistemlerine ait belirli maddeleri değişikliğe uğramak suretiyle aynen yürürlükte kalarak zamanımıza kadar gelmiş olan nizamnamedir. Bu nizamnamede gözününe alınmış olan (av yasakları) na ait maddelerin uygulanması balıkçılığımızın gelişmesinde önemli olumsuz tepkileri olagelmektedir. Uzun yıllardan beri hakiki ihtiyaca cevap verecek modern, teknik, ilmî, gelişmeyi koruyucu bir Su ürünleri Kanununun kanunlaşması için kodifikasyon çalışmaları devam edegelmiştir. Meri kanun ve nizamname hükümleri balıkçılığımızın bugünkü gelişme haline paralel değildir. Bu nizamname ve kanunların birçok maddeleri zamanla hükümsüz hale gelmiş ve tatbik edilemez şekle girmiştir. Diğer yasak av sistemi içine giren konular da muayyendir. Özellikle kılıç avı, trowl ve yunus avıdır. Mevzuat, nizamname ve teşkilâtlanma konusunda özellikle bazı hususları tesbit etmek gerekir. Et ve Balık Kurumu Balıkçılık

Müdürlüğü ile Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsünün müştereken tetkikatı sonunda muayyen yerlerde tekne adedi, motör gücü, ağ gözleri genişliği hakkında verecekleri ilmî karar ve neticeden sonra trowl çalışmalarına düzen verilebilecektir. Kılıç balığı avlanması yasağına gelince; kılıç balığı üzerinde ilmî ve iktisadî tetkiklerin yapılması ve halen mer'î muayyen tarihe inhisar eden 22 Kg. balığın avlanmaması (aşağı) yasağının bütün seneye teşmil edilerek ağırlık miktarının 15 Kg. a indirilmesi uygun ve itilâfi ortadan kaldıracak bir sonuçtur. Su ürünleri Kanunu çıkıncaya kadar Zabıta Saydiye Nizamnamesinin ikinci maddesinin ilgası ile av malzemesi gümrük muafiyetinin teminine matuf hareketler ve mevzuatında ekonomik müsbet tesirleri olacaktır. Balıkyağı ve balık unu istihsali için avlanan yunus balıklarının istihsalini artırmak için gerekli ilmî araştırmalar yapılması ve zararlı olduğu takdirde kurşunla avlama yasağının konulması ilmin müsbet ışığı altında mümkün olabilecektir. Seksen sayılı Belediye Kanununun balıkçılıkla ilgili kısmının gözden geçirilmesi ve günün icap ve şartlarına göre gerekli düzeltmelerin sağlanması da tavsiye edilmektedir. Ayrıca Belediye Gelirleri Kanunlarına göre Balıkhanelerde alınan resmin uygun ve makul bir hadde indirilmesi de ferahlatıcı bir unsurdur. Sahillerde avlanarak iç vilâyetlere getirilen balıklarda menşe vesikası aranmadan mahalli belediyelerce gıda muayenesi yapılarak satışının temini uygun ise de özellikle mahalli gıda muayeneleri üzerinde durulması gerekir. Eski bir dileğe göre, su mahsulleri istihsalinde kullanılmak kayıtlı ve şartıyla akaryakıtta gümrük muafiyetinin sağlanması konusu üzerinde durulması gerekir. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile gelir vergisine tabi tutulan balıkçılığın gelişmesinin köstekleneceği hattâ bugünkü müstahsil işletmelerin dağılacağı ifade olunarak Maliye Bakanlığınca teşkil olunan (Vergi Reform Komisyonu) nca kabul olunan gelirlerin vergiden muafiyetine mütedair tadil tasarısının da balık ekonomisinin gelişmesinde müsbet tesiri olacak önemli malî bir konudur.

Birinci Su ürünleri Kongresi (1951) de hazırlanan ve Kavanin Encümenlerinde görüşmeleri yapılmış olan Su ürünleri Kanun Tasarısı halen ortadadır, ve bu tasarı çeşitli şekilde değişikliğe uğramıştır. Sularımızdaki yerli balıklar, geçici balıklar, denizle ilgisi bulunan nehir ve akarsulardaki dalyan balıkları, iç sularımızın tatlı su göl balıkları, avcılığı olmak üzere su ürünleri istihsal bakımından çok zengin olan memleketimizin balıkçılığını kontrollu ve bugünün icap, ihtiyaçlarına uygun bir şekilde idare etmek, istihsali artırmak, kıymetlendirmek, ihraç ve endüstri yoluyla döviz temin etmek ve bu işlerle uğraşan vatandaşları refaha kavuşturmak, gelişmeyi sağlamak için tasarı halinde Su ürünleri Kanununu ivedilikle çıkarmak lâzımdır. Çünkü bugün balıkçılığımız teşkilât ve gösterilen ilgi bakımından tatminkâr bir durumda değildir. Yıllardan beri süregelen bu olumlu kodifikasyon çalışmalarının

kanunlaşma suretiyle hukuk alanında doğamamasının sebepleri acaba nedir? Ele alınan kanun tasarılarına bakılacak olursa ilk bakışta kodifiyenin büyük bir itina ve araştırmaya dayanarak ele alındığı anlaşılır. Ancak, yeni kanun esaslarının memleket balık istihsal alanında ticaret ve ekonomisinde önemli bazı değişiklikler ve nizamlar koymaktadır. Bu yeni nizamların güttüğü amaç suürünlerinin düzenlenmesi deniz ve göllerdeki tabii biyolojik kaynakların korunması, verimliliğinin artırılması ve devamına yöneltmiştir. Ticari hayatın aşırı balık avcılığı (Over Fishing) işletme sistemi ve bunun dayandığı av sistem, araçlarının tesirleri yıkıcı ve kısa vadeli olmaktadır. Örneğin, son yıllarda balıkçılığımızın gelişmesine uygun olarak çok kârlı olan Trawl avcılık sisteminin gittikçe çoğaldığı ve yapılan ortalama sayıma göre gelecek av mevsiminde 108 adete ulaşacağı (İskenderun 60, Bodrum 2, İzmir 3, İstanbul 20, Ereğli 3, Samsun 3, Sinop 2, Trabzon 1, Giresun 1, inşa halinde 13 = 108'dir) hesabedilmekte ve bu kadar geniş avcılık sistem ve araçlarının tabii biyolojik kaynaklarımız için zararlı olacağı hidrobiyologlarca iddia edilmektedir.

Nesilden nesile devri düşünülen tabii biyolojik kaynaklarımızın korunması hiç şüphe yokki her özel, tüzel ve amme sektörü tarafından arzulanan bir amaçtır. Böyle olmakla beraber, kanun koyucu tarafından konulması tasarlanan hükümlerde özel müteşebbisler için istihsalde aşırı ve tahripkâr av sistemini önleyici yasaklar konulması tasarısı kanunun doğmasına mani olmaktadır. Bu yasakları, öz olarak sıralıyacak olursak trawl (sürütme suretiyle av) le balık avı, belirli zamanlarda ve belirli yerlerde belirli balıkları avlama yasaklaması örneğin kılıç avı ve göllerde, iç sularda balık yasakları gibi. Diğer taraftan, bazı yıkıcı usullerin yasaklanmasıdır. Haliyle, bu hükümlere karşı olan işletme ve teşebbüslerin kanun doğmasındaki rolleri engelleyici olmaktadır. Amme sektörlerince ele alınacak olan bu kanun tasarısına özellikle belirli devlet sektörlerinin sahip çıkması, kendi çıkar hisse ve paylarını diğer devlet amme sektör teşkilâtından üstün tutma arzu ve rekabeti de kanunu kadük hale sokan ikinci belli başlı ve ana ciddi engelleyici faktördür. Hidrobiyoloji ilmiyle, iktisadi ve ticari amacın elele vererek memleket yararına olan yasaklamaların ve gelişmeyi önleyici, istihsalini azaltıcı hükümlerle, yıkıcı av usul ve araçlarının kullanılmasını men veya kayıt altına alıcı esasların kanunen tesbiti şart görülmektedir. Bu suretle, memleket balık ekonomisinin gelişmesi ile birlikte tabii biyolojik kaynakların korunması ilmin ışığı altında atbaşı yürütülecektir. Kodifikasyonun kanunlaşması geciktikçe durum memleket balıkçılığının zararına olmaktadır. Mevcut ve gelecek nüfusun kötü ve noksan beslenme imkânlarının bertaraf edilmesi çareleriyle gelecek nüfusun protein ihtiyacının sağlanması, memleketin şiddetli ihtiyacı olan döviz kaynaklarımızın en verimlilerinden birinin daha

rantabl ve verimli hale konulması, yeni iş ve çalışma imkânlarının işletmeye açılması ve bunlara bağlı diğer alanların da gelişmesi zorunluğunda olan Türkiye Balık Ekonomisinin hukuken kayıt ve nizam altına alınabilmesi için (Türkiye Balıkçılık Kanunu) tasarısının kanunlaşması şarttır.

VI - KALKINMA RAPORLARININ UYGULANMASI VE GÖZDEN GEÇİRİLMESİ (REVİZYONU)

Türkiye Balıkçılığının kalkındırılması amacıyla uzun yıllardan beri, Türkiye balıkçılığının çeşitli açılardan yerli, yabancı özel ve tüzel kişiler ve amme sektörleri tarafından plân, proje, rapor, araştırma, etüd v.s. eserler ortaya konulmuştur. Bütün bu eserlerin ilgili teşkilâtça toplanarak üzerinde çalışılması ve klâse edilmesi hattâ özellikle bunların çoğaltılarak ilgili daire ve kişilere dağıtılmış olması da gerekli idi. Özellikle son yıllarda Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı (FAO) uzmanlarınca tanzim edilmiş olan bu raporlar çok kıymetli, isabetli tavsiyeleri haizdir. Kanımızca bu raporların gözden geçirilmesi ve üzerinde gereği şekilde çalışarak realize edilmesi başarı sağlar. Adı geçen bütün eski ve yeni raporların tercüme edilerek özel ve tüzel kişilerin, kamunun düşünce ve mütalâasını ve ilgililerin çalışmalarına arzı şarttır. Elde mevcut olan bu raporlar birbirinden farklı teklif ve hal çareleri de çok değişiktir. Halen elde kalkınmayı sağlamak amacıyla realizasyona tabi tutulan bir Amerikan projesidir ¹⁴ Bu bir Alman rapor ¹⁵ ve görüşünden farklıdır.

Önemle kaydetmek gerekirken, Türkiye Balık Ekonomisinin bugüne kadar ekonomik teknik anlamda yapılması gerekli plân ve projelerin düzenlenmesi zorunluğundan ziyade şimdiye kadar bu alanda yapılmış olan plânlama ve projelerin ilgili dairelerin dolap ve raflarında kilit altında saklanması ve bunların uygulanmaması zorunluğuna devam edegelmiş ve hiçbir plân tam mânasıyla ve harfiyen sonuna kadar uygulanamamıştır. Bu bakımdan memleketimiz için esas zorluk plândan ziyade uygulamadır.

VII - İSTİHSAL, ENDÜSTRİ VE DEĞERLENDİRMEDE REORGANİZASYON

Deniz ve iç sularımızın verimliliğini zenginlik gücünün orantılı olarak artırılması şarttır ve bu FAO uzmanlarının ileri tekniğe dayanan geniş ve yetkili rapor, plân projelerine uygun şekilde yapılmalıdır. İstihsal tekniğinin gelişmesi için av vasıtalarının artırılması, av tekniğinin motorizasyon ve modernizasyonu özellikle balıkçılığa ait her koldaki özel ve amme sektörlerinin yani ilgili bakanlık, genel müdürlük, kurum, banka, kooperatif, endüstri ve diğer branşlarda teşkilatlanma veya mevcut teşkilatlanmanın reorganizasyonu ele alınmalıdır.

1- Suürünlerinin endüstrileşmesinde (tek üründe endüstrileşme) yerine (türlü ve yardımcı ürünlerde endüstrileşme) sisteminin seçimi uygundur. Suürünlerinin endüstrisinde, sur production-fazla istihsal halinde sebze ve meyvelerin aynı endüstri içinde ve ölü sezonlarda işlenmesini ve ayrıca ziraî sahada yazın çalışan, kışın işsiz kalan geniş işçi gücünden de istifade sağlanacak ve ziraî işçilerin işsizlik devirlerinde kitleye iş temin edecek bir alan olabilecektir. Reorganizasyonda endüstrinin işleme şubeleri de bu yönden ele alınmalıdır. Suürünleri endüstrisinin yapısı büyük investis-manlar yatırmak suretiyle fabrikalar şeklinde değil de parça parça atölyemsi yani fabrikasyondan ziyade manifaktür şeklinde olmalıdır.

2- Büyük çapta şimdilik endüstri kurulması kanımızca uygun değildir. Çünkü böyle büyük bir işletme veya teşebbüsün öncelikle istihsalin artmasıyla beslenebileceği tabiidir. Endüstrideki gelişme organik ve lonca şeklinde olmalıdır. Boş zamanlar ve suürünleri servetleri kıymetlendirilmelidir (Nord-sea-fischer mümessillerinin Bremenhafen 8.4.1952 tarihli raporlarının III a-g fıkraları) nda belirttikleri gibi ve halen zamanımızda dahi denizlerin ilmî tetkikleri nihayet bulmamıştır. Hattâ ilmî tetkiklerin önemli kısmı olan (BAM) Teşkilâtının kaldırılması suretiyle durdurulmuştur. Balık piyasasının bel kabiliyeti tesbit edilememiştir. İthalâtçı memleketlerle olan satış imkânları politik ve ekonomik faktörlerin tahdî tesirinde inkişaf ettirilememiştir. Suürünlerinin işlenmesi tam mânasiyle etüd edilememiştir. Av filotillasının tam kapasite ve avlanma metodlariyle rantabiliteleri etüd edilmemiştir. Liman ve barınakların inşası tamamlanmamış veya yarım kalmıştır. Meselâ; halen Türkiye balık istihsalinin merkezini teşkil etmekte olan İstanbul mıntıkasında boğazdan çıkılınca Rumeli sahillerinde İgneada hariç, Anadolu sahillerinde ise Keleş Adasından başka, kötü havalarda sığınacak bir liman bulunmadığı ve bu mahzur izale edildiği takdirde balıkçı filosunun av sahası İgneada'dan Amasra sahillerine kadar uzatılabilecektir. Bu suretle tabii olarak bölgede istihsal daha da artmış olacaktır. Suürünleri istihlâkinin temini için gerekli plânlı etüdü yapılmadığı gibi tamamlanmamıştır. Türkiye balıkçılığı mevsim balıkçılığıdır. Oysaki daimi balıkçılık için dip balıkçılığı gereklidir. Bu da modern av vasıtalarıyla olabilir. İstanbul ve Marmara bölgesinde; balıkçı filolarının dip ve göçmen balıkları uzak sahalara kadar takip edebilmelerini ve avlanmalarını temin maksadiyle, can ve mal emniyetinin sağlanması için sahillerin tetkikine ve tercihan Karaburundan başlamak üzere sahillerdeki lüzumlu diğer yerlerin de birer liman veya barınak yaptırılması ve bu sahalarda diğer voli ve av sahalarındaki batık gemi enkazı, çapa gibi ilişkenlerin temizlettirilmesi de gereklidir.

Türkiye Balık Ekonomisinin en önemli kısmı olan İstanbul ve Marmara Bölgesinde reorganize edilmesi düşünülen istihsal araç ve gereçlerini de şöyle

tesbit etmek mümkündür; mevcut filonun muhtelif naylon ağlar, balık bulma elektronik cihazları, modern vinçler ve radyo telefonlarla takviye edilmesi ve Lou Menges Projesine göre yeniden 100 adet tam teçhizatlı av gemisiyle 40 adet muhtelif tonajda frigorifik nakliye gemisi ihtiyaç ve dileği mevcuttur. Elde mevcut balıkçı filolarının daha derin ve daha kullanışlı naylon ağlarla, daha kifayetli vinç ve ırgatlarla, elektronik balık bulucu cihazlar ve radyo telefonlarla teçhizi ile ışık balıkçılığı için lüzumlu lâmba ve cihazlarla, ağ toplama vinçleriyle takviyesi şarttır. Et ve Balık Kurumu Balıkçılık Müdürlüğü emrinde mevcut olan bu tip av gemilerinin modern cihaz ve av vasıtalarıyla teçhizinden sonra tecrübeler yapılması ve mezkûr müdürlük ile Hidroloji Enstitüsünün bu mevzuda müsbet rapor vermeleri halinde talep edilen av ve nakliye gemilerinin plân dahilinde ve kademeli olarak getirilmesi uygundur.

İstihsalde gelişmeyi sağlayacak olan dip balık avcılığı da Zabıta Sayıdiye Nizamnamesinin 29. maddesi bu çeşit avcılığın yapılmasına ve gelişmesine mânidir. Ancak yukardaki av usul ve tekniği yani istihsale ait meseleler hal edilebildiği takdirde fabrikasyona gidilebilir. Örneğin memleketimizdeki balık istatistikleri tam sıhhatli ve muhtelif pozisyonlu olarak mevcut değildir⁶. Diğer önemli ham maddeler de muntazaman mevcut olmadığından sabit masraflar yükselecektir. 1959 da memleketimizde tetkikler yapan (Japon Balıkçılık Tetkik Heyeti) nin raporuna göre balık konserve endüstrimizin daha çok genişlemesi için durum elverişli görülmemektedir¹⁷. Endüstri tesislerinin reorganizasyonunda bölgesel durumların özelliğine göre kurulmalar yapılmalıdır. Süngerin Ege'de ve balıkçılık konusundaki endüstri tesislerinin de sırasıyla Marmara, Boğazlar ve Karadeniz Bölgeleri dahilinde olmalıdır.

Karadeniz bölgesinde suürünlerinin endüstrileştirilmesi daha doğru bir ifade ile manipülasyon halinde manifaktür, imâlâthanelerin kurulması, geliştirilmesi bu bölgede mevcut topraksız geniş nüfus kütesine geçim, iş sahası sağlaması bakımından sosyal meselelerimizle sıkı sıkıya ilgili ve Karadeniz bölgesinin kalkınmasında önemli etkisi olacak sosyal ve ekonomik bir çaredir. İstihsalin artırılmasını sağlayacak son ve önemli bir reorganizasyon hareketide ithalât işlemlerine aittir. Balıkçılıkla ilgili dalyan telleri, lif halatlar ve galvanizli teller ile muhtelif boya ve motörler (yedekleri dahil) ile su ürünleri avcılığına ait diğer alet ve edevatın liberasyon listesine alınması suretiyle ithalâta esaslı kolaylık sağlanmış olacak ve bununda istihsal üzerindeki etkisi olumlu ve büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Ticaret Bakanlığında 28.3-2.4.1962 tarihleri arasında Türkiye balıkçılığının kalkındırılması amacıyla yapılan çalışmalarda tali mahsüllerin değerlendirilmesi konusunda

bir rapor düzenlenmiş ve burada kurulacak fabrikalar için gerekli Devlet sektörü ve özel sektör yatırımları olarak :

	Devlet Sektörü İçin	Özel Sektör İçin
I. devre	117.500.000 TL.	48.500.000 TL.
II. devre	40.000.000 TL.	137.500.000 TL.
	157.500.000 TL.	186.000.000 TL.

Devlet ve özel sektörler genel yatırımı olarak 343.500.000 TL. hesaplanmıştır. Kanaatimizce çok büyük meblağa varan bu yatırım plânı organik ve ceste ceste şartlar geliştiği, rantabilite hesap kestirmeleri olumlu sonuç verdiği takdirde uygulanmalıdır. Öncelikle, endüstrinin kuruluş. işleyiş ve kârlılık etütleri tekniğine uygun surette ve sıhhatle yapılmalıdır.

VIII- İSTİHLÂK MÂRKETING - PAZARLAMA VE İHRACATIN REORGANİZASYONU

Balık ekonomisinde istihlâk ve pazarlama (marketing) istihsalı kamçılayan, arttıran önemli bir faktördür. Ve reorganizasyon hareketinin başını teşkil eder.

1- İstihlâk taze ve işlenmiş olarak yapılmaktadır. Bunların teker teker veya birlikte ele alınmaları gerekecek ve mecburî zorlama istihlâkler konulması icap edecektir. Suürünlerinin ete nazaran gıda ve fiyat bakımından elverişliliği kalitatif ve kantatif olarak tesis edilmelidir. Avrupada din etkisi ve eski merkantilizm iktisadi görüşün yeni bir etkisi olan (Neomerkantilizm) in tutumu olarak haftanın ve belirli yortu günlerinde balık yenilmesi güzel ve canlı örneklerdir. Türkiyenin nüfus başına balık istihlâk nisbeti çok düşüktür. Tahminlere göre yürütülerek elde edilen bu netice orta ve doğu ve güneydoğu bölgelerinde sifıra kadar inmektedir. Balık istihlâkı genel olarak sahil illerde mühim olmaktadır. Bu istihlâk miktarının arttırılması istihsalı teşvik edecektir. Ayrıca gıda yönünden gerekli kontrolun yapılması balık mevzuunda gıda kontrol mütehassıslarının yetiştirilerek vazifelendirilmesi de mutlak surette şarttır.

2- İstihlâkın geliştirilmesi için propaganda, özellikle dondurulmuş balık yedirilmesi hususunda behemal gerekli propagandanın yapılması bilhassa pişirme şekil ve usulleri ile alet ve vasıtaların temini ve bunların kullanılması hususu vatandaşlara öğretilmesi gerekir. İstihlâk kültürü şarttır. Ete ersatz (ikame) olan balık konservesinin maliyetinde büyük bir farkı fiat olmalıdır. Anadolu balığı az bilir ve az yer. Ancak tatbikatta az ve belirli

bir marketing'le taze, emin, ucuz balık arz edildiği takdirde talebinde o nisbette arttığı müşahade edilmiştir. Sürüm imkânları için ordu, mektepler, hastahaneler, devlet fabrikaları ve lokantaları, sivil askeri fabrikalar, donanma, Kızılay, elverişli kaynaklardır. Bu kaynaklarda çalışılması faydalı sonuçlar verir. Devletçe vasıtalı olarak metodik ve olumlu mecburi istihlâkler meselâ haftanın muayyen günlerinde yedirilmesi gibi tedbirler alınması veya örfü adet tesisine çalışılması yapılabildiği takdirde balık yenmeyen veya az yenen yerlerde istihlâk artacak veya tesis edilmiş olacaktır. Aksi halde bu konunun reorganizasyonu zor ve yürütülmesi kabil değildir. İmalâta büyük istihlâk yerleri için büyük yapıda konserve kutuları yapılması maliyeti düşürür ve bir bakıma sürümü çoğaltır. Konserve istihlâkinin artırılması için teneke ve ham madde fiyatlarına hakim olmak gerekir. Teneke konserve endüstrisinin en önemli ve pahalı maddesidir. Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarında bir teneke endüstrisi kurulabilir mi? Ereğlide kurulan Demir ve Çelik Fabrikasının teneke imâlâtı kısa zamanda harekete geçmelidir. Veya, ithal edilen tenekelerden gümrük resminin kaldırılması düşünülemez mi? Ayrıca, gelecekteki suürünleri endüstrisi için geniş çapta ithal edilecek olan makinelere ait gümrük resminin indirilmesi probleminde etüt ve realize edilmelidir. Bu konuda ecebebi sermaye, bilgi, teknik, yatırım ve işbirliği faideleri üzerinde de durulmalıdır.

3- Doğu ve orta Anadolu'nun büyük merkezlerinde batı anlayışı içinde sistemli ve müstehlik talebine uygun şekilde taze ve konserve satış şubelerinin (tanzim satışları) şekil ve mahiyetinde satışların istihlâk eğitimini sağlayıcı amaçta organize edilmesi üzerinde durularak erüdü gerekli önemli bir konudur.

4- Proteinli konserve ileri bir harp tehlikesi karşısında önemli bir gıda stokudur. Suürünlerinin konserveleştirilmesi ile memleket savunması arasında çok sıkı bir münasebet mevcuttur. II. Dünya Harbindeki müşahademiz büyük orduların büyük konserve stoklarına dayandığını göstermiştir. Büyük ve sahilden uzak şehirlerimiz bazı önleyici sebeplerle taze balık istihlâk edememektedir. Ayrıca, konserveye karşı memleketimizde mukavemet vardır. İstihlâki özellikle orta ve doğu ile doğu güney bölgede yaygın değildir. Bu karışık davranışı propaganda ve ucuzlatma ile gidermelidir. Bir kaç sene bu konu üzerinde çalışmak gerekir. Konserveadaki çekingenliğin yenilmesi kolay değildir. İstihlâk adetlerinin de değiştirilmesi güçtür. Esaslı, sistemli ve bilgili propaganda konusudur.

5- Marketing - pazarlamada özel tarifeli, ucuz, bol, devamlı, emin, süratli, frigorifik tesis ve bununla donatılmış, gemi, motor, kamyon, vagon gibi çeşitli ulaşım vasıtaları ile bilhassa hijyen esaslarının ihdas ve kontrolü

tesis edilmeli sürüm satışta ileri garp tekniğine uygun marketing esas ve prensipleri uygulanmak suretiyle istihlâk üzerinde olumlu sonuçlar alınması hususunda etüdler yapılarak bunlar sonuçlandırılmalıdır. Nakliye konusunda şu hususların reorganize edilmesi pazarlama bakımından önemli görülmektedir. Arabalı vapurlarda taze balık yüklü kamyonlara öncelik tanınarak nakliye sürati temin edilmelidir. Ayrıca, Devlet Demir Yolları ve Denizcilik Bankası gemileri ile yapılan balık sevkiyatında boş kaplardan alınan navlunun indirilmesi ve Hava Yollarının balık navlununda özel indirimli tarife tatbik edilerek ulaşım bakımından suürünlerinin korunması yapılmalıdır. Keza, Denizcilik Bankasınınca balık istihsâl mevsiminde memleketlerinden gelen tezkereli balıkçı tayfalarına evvelce olduğu gibi bilet ücretlerinde % 50 tenzilat yapılması devletçe ulaşım bakımından balıkçılara yapılan büyük bir himayedir.

Hariç piyasalara ihraç edilen mallardaki hijyen esaslarının tesis ve kontrolündeki önem daha büyüktür. Dış konserve fiyatları çok düşüktür. Örneğin Norveç, Portekiz, Japon konserve fiyatları rekabet kabul etmeyecek derecede dünya piyasalarında ucuzdur. Bu ortama erişmek için tedbirler alınması ve etüt edilmesi şarttır. Dondurma suretiyle ihraç bazı bakımlardan taze ihraçtan daha elverişli ve emin bir yoldur. Dondurulmuş ihracatın teşviki tavsiye edilir. İhraç ettiğimiz balıkların genellikle çoğu geçici (muhacir) balıklardır ve ithalatçı memleketlerde konserve endüstrisinde kullanılmaktadır.

6- Dış ticarete dâimi, sağlam ve uzun anlaşmalı bir piyasa temin edilmelidir. (Ticaret Ateşelikleri) mizce bu konuya özel bir önem verilmelidir. Alıcı limanda (cif) satışı teslim ön plana alınmalıdır. Sigorta, navlun, işçilik ve diğer menfaatlerin memlekette kalması sağlandığı gibi teslim tesellümde titizliğin tarafımızdan gösterilmesi sonucunda gelecek ihracat endüstrisinin reorganizasyonu daha sağlam esaslara dayanacaktır. İhracat imkânları, halkı balığa alıştırmaktan, ve iç piyasanın kazanılmasından daha kolay, kârlı ve emin bir yoldur. İç ve dış istihlâk piyasalarında ayrıca bir de (canlı satış) konusu vardır. Bu memleketimizde pek yaygın değildir. Organize edilmesi gerekir. İhracat konusunda reorganize edilmesi gereksinli çok önemli problemlerimiz vardır¹⁸. Bunların gerçekleşmesi ile balık ekonomisinin gelişmesi daha kısa ve kârlı bir yoldan ortaya çıkacaktır.

7- Değerlendirme konusunda bugün elde mevcut imkânların istihsalin değerlendirilmesine dahi yeter olmadığı, modern balıkhanelerin memleketimizde kâfi miktarda yaygın olarak bulunmadığı, sahillerden orta anadoluya balık nakliyatının adi kamyonlarla buz takviyesi suretiyle yapıldığı ve bu suretle zaman zaman hijyen esaslarının sakatlandığı çar naçar teknik imkânsızlık dolayısıyla riayet edilemediği ve belli başlı sahillere soğuk depo

inşa edilmesi ve mevcut depoların da kapasitelerinin arttırılmasının gerektiği balık tâli mahsullerinden hiçbir suretle faydalanılamadığı bugünkü değerlendirme-valorisation'un mevcut durumu olumlu müşahade edilememektedir. Bu bakımdan değerlendirme esaslarının teknik ve ilmi gerekçe dahilinde reorganizasyon plân ve çerçevesi içine alınması şarttır. İhracatın geliştirilmesi için çeşitli denizlerimizde bol miktarda bulunan midye istiridye ve tarak gibi kabukluların ihraç imkânlarının aranması suretiyle yeni bir konu daha ortaya çıkacaktır. İhracatta yıllarca formalitelerinin tekâmülünde zorluk olarak görülen usul yerine taze balık ihracatında malin evvelâ sevkiyatının yapılması vasıtaya yüklenmesi ve istenecek lüzumlu ihraç evrakının sonradan tamamlanması sürati sağlama bakımından uygun görülen bir usuldür. Ayrıca, kredili ihracat rejiminin Bakanlık Dış Ticaret Dairesince ele alınması da şarttır. Genellikle bu günkü ihracat rejiminin gözden geçirilmesi ve mer'i ihracat yönetmeliğinde gerekli kolaylıkların rejim çalışmalarında nazarı dikkate alınarak gerekli değişikliklerin yapılması bir ihtiyaçtır. Yeni yapılacak ihracat anlaşmalarında balığa özel bir plâfon ayrılması, mevcut anlaşmalardaki plâfonların bir kısmının balığa tahsis edilmesi suretiyle suürünlerinin ihracatında bir daimilik ve emniyet sağlanmış olacaktır.

IX- TÜRKİYE BALIKÇILIĞININ TEŞKİLÂTLANMA VE FİNANSMAN REORGANİZASYONU

Son yıllarda, Amme İdaresi olarak kurulan Et ve Balık Kurumu Türkiye Balık ekonomisine gerektiği şekilde gelişme imkânı sağlayamamıştır. Bu konuda rekonstrüksiyon ve reorganizasyon ihtiyaç ve zarureti priorite sırasında öncelik taşımaktadır. Mevcut idare ve tesislerin imar ve ihyası yanında yeniden tesisi gerektiren amme idaresi de tavsiye ve teklif edilmektedir. Balıkçılığın idaresi ve inkişafı için, Avrupa ve diğer balık ekonomisi gelişmiş olan memleketlerde olduğu gibi balıkçılık işleriyle iştigal eden, umum müdürlük seviyesinde müstakil bir idari organ kurulması konusu devletçe ele alınmıştır. (Balık Ofisi) veya (Balık Kurumu) veya (Balık Umum Müdürlüğü) halinde teşekkül edecek olan bu amme idaresinin kurulması etüt ve çalışma safhasındadır. Gelişmiş olan memleketlerin birinden uygulayıcı organizatör mütehassısın getirilmesi gereklidir. Bu müdürlüğün yapısında 1- Etüt ve Araştırma, 2- Geliştirme, 3- Pilot müdürlükler, 4- İktisadi ve Ticari seksiyon gibi kısımların kuruluşta ele alınması şarttır. Ayrıca, kurulması düşünülen Genel müdürlüğün Et ve Balık Kurumunun bünyesinde balık kısmının tefriki suretiyle kurulması, İstanbul'daki balıkçılık teşkilâtı sabit kıymetlerinin soğuk depo ve frigorifik kamyonlarla takviye edilerek Genel Müdürlük haline getirilmesi, Balıkçılık Genel Mü-

dürlüğünün suürünleri yasakları ve muhafazasını temin edecek şekilde teşkilâtlanması tavsiye edilen bir teşkilâtlanmadır.

Türk Balıkçılarının kredi ihtiyacını gidermek amacı ile çıkarılan 1953 tarih ve 6118 sayılı kanunla T.C. Ziraat Bankasından kredi sağlamaları imkân altına girmiştir. Türkiye'de balıkçılığın ilk kredilendirme hareketi 1942 yılında Halk bankasının İstanbul Balık Avcıları İstihsal, Kredi, Satış, İşleme Kooperatifini finanse etmesi ile başlamıştır.¹⁹ 1954 yılından sonra T.C. Ziraat Bankasınca ele alınan Türkiye'deki Balıkçı Kooperatifleşme hareketinin 1959 yılına kadar gerektiği sürat ve şekilde gelişemediği görülmüş ve bunun kalkındırılmasında finansman özellikle kredi finansmanının reorganize edilmesi konusunda birkaç teklif yıllar boyunca etüt edilmekte ve ileri sürülmektedir.

A- BALIKÇILIK BANKASI KURULMASI

Reorganizasyon da en önemli ve öncelikle ileri sürülen tekliflerden biridir. Bu mevzuda ihtisas temin etmiş ve dünyada benzerleri bulunan bir balıkçılık bankasının devlet sektörü mahiyetinde tesis edilmesidir. Bu teklifin görüşülmesinde esaslı önleyici sebepler olarak şu hususlar zikredilebilir. Böyle bir banka kurulması için, evvela durumun mevcut Bankalar Kanununa göre tetkik edilmesi ve ayrıca T.B.M. Meclisinden özel bir teşkilât kanununun istihsalı gerekir. Bankanın balıkçılık yönünden süratle teşkilâtlandırılarak memleket çapında ihtiyacına hizmet edebilecek hale gelebilmesi için uzun bir zamanın geçmesi zaruridir. Memleketimizdeki Bankalar adet ve ve cins itibarıyla fazladır. Ve faaliyet sahalarında çok zaman mevzu ve isimlerinin haricinde kalmaktadırlar. Kurulması tasarlanan Balıkçılık Bankasının bünyesinde de aynı mahzur ve değişimin imkân ve ihtimal dahilinde olacağı ileri sürülebilir. Bununla beraber, dünya yüzünde balık ekonomileri ileri gitmiş olan devletlerin tümünde Balıkçılık Bankası vardır. Sadece, suürünleri kredi finansmanı ile uğraşan bankalar olduğu gibi, karma yapıda bankalarda vardır^{20 21}. Kredi finansmanında, memleketimiz için özel bir banka kurulması yıllardan beri üzerinde durulan tek ve öz çare olarak ileri sürüldüğü halde bu şekildeki organizasyon halen ele alınmamıştır

B- ANONİM ŞİRKET KURULMASI

Yarı liberal ekonomiye yönelen bu işletme ve teşebbüs şekli ve finansman teklifi üzerinde önemle durulan bir organizasyon şeklidir. Batının ileri demokratik ülkelerinde bu şekildeki organizasyonlar çoktur. Memleketimizde, Ziraat Bankası Özel sektör sahasında taazzuv etmek üzere, ilgili tüzel kişilerle, örneğin: Gima, Et ve Balık Kurumu, mevcut ve gelecekteki balıkçı kooperatifleri ile, birliklerin ve diğer ilgili kooperatif ve birliklerle teşek-

küllerin ortaklığı ile, öte yandan balıkçılık konusu ile ilgisi bulunan ve kabilsen bu sahada ihtisaslaşmış ecnebi sermayenin iştirakiyle bir Anonim Şirket halinde teşkil edilmesi ve bunun özellikle İstanbulda Endüstri Şirketi halinde organize edilmesi 1959 yılında adı geçen sektörlerce üzerinde durulmuştu. Bu şirket, faaliyet sahasında istihsalden satışa kadarki prosedürle ilgilenecek balık endüstrisinin tesisi, soğuk ve dondurma vasıta ve tesisatların temini ve kurulması çeşitli suürülerinin işletmeciliği, memleket balıkçılığı ihtiyacına ait çeşitli malzeme ve teçhizatın ithalâtı, temini ve memleket dahilinde endüstrinin kurulması, suürülerinin iç ve özellikle dış piyasalara göre pazarlanması yani ihracat konuları üzerinde çalışılması 1959 da tasarlanmıştır. Ancak bu tasarlanmada mahzur olarak şu fikir ileri sürülmektedir: tasarlanan Anonim Şirketin kurucuları, özel kişilerden meydana geldiği takdirde sermaye sahibi ve bu davada kudretli aksiyonerlerin, ortaya çıkacak olan Anonim Şirketi, kendi maksat ve gayelerine tabi kılacakları ihtimaline göre bu tip Anonim şirketin teşekkül ve taazzuvunun mahzurlu olacağı fikridir. Bununla beraber, amme sektör elinde aksiyon ve obligasyonlar daha fazla olursa bu kusurda ortadan kalkacaktır. Bunu sağlayacak olan Anonim şirket de Ziraat Bankası, Et ve Balık Kurumu, Gima keza direkt ve endirekt olarak Türk Balıkçılığı ile ilgisi olan çeşitli diğer devlet sektörlerinin iştirak ve kurum halinde ortaya getirecekleri Anonim Şirket tipidir. Memleketimizdeki mevcut gelenekler ve eski tecrübelerle dayanarak böyle bir şirketin istihsâl safhasında fazla bir başarı temin etmeyeceği buna mukabil özellikle ancak Balık Endüstrisi mevzuunda başarılı ve faydalı olacağı iddia edilmektedir. Danimarka gibi, bazı balık endüstri ve dolayısıyla ekonomisi ileri gitmiş olan devletlerdeki özel teşebbüslerinde memleketimiz balıkçılığı işletme ve teşebbüsünde ortaklık tek-lifinde bulunmaları yani yabancı sermayenin işbirliği de yıllar boyunca temayül olarak hissedilmektedir. Buna uygun olarak, memlekette Balık Endüstrisi ile ilgili bir yabancı sermaye, teknik ve bilgisi ile işbirliği sonucunda kurulacak olan bir Anonim şirketin önemi ve başarısı da yabana atılacak bir organizasyon şekli değildir. Memleketimizde bu konuda kurulmuş olan anonim şirketler işletme ve teşebbüslerinde başarı ve rantabilite sağlamıyorlarsa da, sebep ticarî, teknik organizasyon, bilgi ve sermayeden yoksun olmalarından ötürüdür. Yabancı sermaye bu noksanları bazı mahzurulara rağmen giderebilecektir.

C- T.C. ZİRAAT BANKASININ BALIKÇILIK KONUSUNDA ORGANİZASYONU

Türkiye'deki Balık Ekonomisini kredileri ile finanse eden müessese 1953 tarih ve 6118 sayılı kanuna göre tek amme müessesesi T.C. Ziraat Bankası-

dır. Bu konuda, yapılan çeşitli çalışmalar, araştırmalar, etütler ve tesbit edilen dilekler sonucunda bazı organizasyon ve reorganizasyon teklifleri olmaktadır. Reorganizasyon hareketinin bizce en önemli olan kısmıda budur. Teşkilatlanma bakımından hürriyet ve muhtariyetine sahip olamamış bir konuda başarı ve gerekli mesleki ve teknik icabatı yerine getirmek pek mümkün değildir. T.C. Ziraat Bankasının, balıkçılığın kalkınmasıyla ilgili olan bu teşebbüsündeki muvaffakiyetinin daha da artması için bünyesinde bazı teşkilatlanma yapılması tavsiye edilebilir. Genel Müdürlük bünyesinde muhtar ve selâhiyattar bir teşkilatlanmadan başka ilgili seksiyonlardan da teşkilatlanma yapılması gerekir. 1959 yılındaki çalışmalarda bu şekilde kararlar alınmıştır. Yeni teşkilatlanmada Türkiye Balık Ekonomisinin merkezi sıklığını teşkil eden İstanbul merkezi ve Marmara Bölgesi balıkçılığının sürat ve ihtisaslaşmış bir faaliyetle yürütülmesi ve mevzu üzerinde gerekli tetkikat, araştırma ve tekliflerle birlikte umum müdürlükle resen temasa yetkili bağımsız (Sumahşûleri Kredi Bürosu) nun kurulması 1959 yılı çalışmaları kararları dahilinde tesbit edilmiştir. T.C. Ziraat Bankasınca, balıkçılığın kalkındırılması organizasyonu için zaruri kooperatifleşmeye uygun olarak mezkûr bankanın bir ihtisas müdürlüğü olan Kooperatifler Müdürlüğünde de bu konuda gerekli bilgi ve ihtisasa mücehhez elemanlardan teşekkül etmek üzere özel bir servisin kurulması ile halli gereken mevcut iş ve meselelerin süratle ele alınması reorganizasyon hareketinde bir yol olarak gösterilebilir. Balıkçılığın gelişmesini ağırlaştırılan mer'î mevzuatta T.C. Ziraat Bankasına bu konuda yöneltilen tavsiye ve istekler bilhassa dikkat çekicidir. Bazı önleyici hükümler ve bunların islâh edilmesi usul ve formalitelerin basitleştirilmesi ve kredinin kolay, süratle işler halde ve zamanında verilmesi ve ayrıca şu esaslarda ele alınması teklif edilmektedir:

1- TEMİNAT

Teşkilatlanamamış ve umumiyetle gayri menkul varlığa da sahip bulunmayan balık müstahsilleri, banka usullerine göre teminat gösteremediklerinden dolayı özellikle şahıs haddi üstündeki ve uzun vadeli kredilerden faydalanamamaktadırlar. Bankanın yeteri kadar teminat almadan kredi açmasına da imkân olmayacağına göre, istenilen teminatı gösteremiyen balıkçılara mümkün olabilecek müteselsil kefalet, av vasıta ve aletlerinin rehni gibi teminatı ile iktifa ederek ve bunları asli teminat olarak kabul etmek suretiyle ikrazat yapmak, ancak, bundan doğacak riski karşılamak için bütçesine koymak suretiyle Ticaret Bakanlığı bünyesinde bir fon tesisini temin etmek üzere mevzuatta gerekli ilâve ve tadilat yapılması uygundur. Yani teminat müstahsil tarafından daha kolayca karşılanabilecek esaslara göre tertiplenmelidir.

2- SİGORTA

Mevcut Sigorta şirketleri balıkçıların teminat gösterdikleri av vasıta ve aletlerini çok yüksek pirim istemek suretiyle sigorta etmekte olduklarından, balıkçılar için bir yük teşkil eden bu hususun özel bir rejim tatbik edilmek üzere bir sigortaya örneğin ziraî sigortada ihtisas sağlamış olan Başak Sigortaya verilmesi şeklinde hafifletilmesi bir çaredir.

3- FAİZ HADDİ

Genellikle, varlıksız ve korunmaya muhtaç olan küçük balıkçılara açılacak kredilerden alınacak faizlerin, balıkçıyı koruma gayesiyle, aşağıdaki tekliflerden bir veya bir kaçının gerçekleştirilmesi suretiyle mevcut faiz yükünün hafifletilmesi kabil olabilecektir. a) -Balıkçılık kredilerinde; 3788 sayılı Çay Bahçeleri kanunu da olduğu gibi ya hiç faiz almıyarak tahakkuk edecek faizlerin her yıl devlet bütçesine konacak tahsisatla karşılamak. b) -Sumahsülleri müstahsillerinden cüz'i faiz alınarak aradaki faiz farkının bahis konusu Devlet Bütçesine konacak tahsisattan kapatmak, c)-Faizin kısmen veya tamamen karşılanması için halen T.B.M. Meclisince tetkik edilmekte olan (Sumahsülleri Kanununda) sözü geçen fondan karşılanması da teklif edilen ayrı bir hal çaresidir. d)- Halen Ziraat Bankasınca uygulanmakta olan faiz nisbetinin hafifletilmesi gibi çeşitli çarelerden biri ile mevcut mevzuatta gerekli değişimin yapılması balık müstahsillerince mütelâa ve teklif edilmektedir. Genel olarak 1953/6118 Kanuna göre düzenlenmiş olan nizamnamenin tekrar gözden geçirilerek tadil edilmesi bugünkü icab ve tekniğe uygun surette özellikle kıymet ve birimlerde değişmelerin zamana uygulanması şarttır.

X- KOOPERATİFLEŞME VE KOOPERASYON HAREKETİNİN REORGANİZASYONU

Türk Balıkçılığını kredi finansmanı ve kooperatifleşme ile yürütmeye çalışan başka bir organizasyon sistemidir. Bu, 1953/6118 sayılı kanun gereğince gene T.C. Ziraat Bankasınca uygulanmaktadır. Kooperatiflerin çalışmalarında kooperatiflerce yük olarak kabul edilen ve işleyişe karşı koyan sebep ve âmiller meyanında; teminat, sigorta, faiz haddi, mevzuatın icabet-tirdiği zaruri formaliteler, mevcut Balıkçı Kooperatiflerinin işleyişlerindeki diğer türlü atalet ve aksaklıklar, kooperatifleri meydana getiren hukukî yapılarının çeşitliliği ve Banka balıkçı münasebetlerindeki çekingenlik gibi çeşitli maniler ileri sürülmektedir. Bunun neticesi olarak, balıkçılığın ihtiyacı olan krediyi temin için kabzımal ve murabahacı finansmanları gibi zararlı kredi yollarına başvurmak suretinde kaldığı iddia edilmektedir. Halen, bu sahadaki kredi ihtiyacının mühim birkısmı bu yollardan temin edilmek-

tedir. Davanın radikal ve kesin olarak halli için, hakiki müstahsile ucuz, kolay, süratli, zamanında ve ihtiyacı ile orantılı nisbette Banka kredisi temini ve teklifi ile kooperatifleşme hareketinin hızlandırılması ve şumulendirilmesi önemle savunulan konudur. İstanbul bölgesindeki mevcut kooperatifler, bölge balıkçılığının ihtiyaç ve amacına kâfi gelmediğinden yeni kooperatifler tesisi suretiyle mevcudun bir an evvel arttırılması ve neticede kanunun emrettiği sayıya erişilir erişilmez bölgede bir (Balıkçılık İstihsal ve Satış Kooperatifleri Birliği) tesisi kooperasyonda ihtiyaç hissedilen bir reorganizasyon hareketidir. Bu teşkilâtın sıhhatli bir şekilde çalışabilmesi için Ziraat Bankası tarafından desteklenmesi ve bir taraftan mevcut kooperatif mevzuatının islâhı suretiyle kredilenme hususunda bünyesinde yeni ve özel bir organizasyonun kurulması dileği ileri sürülmektedir. Bankanın mevcut kooperatiflerin malzeme vesair ihtiyaçlarını karşılamak üzere, talep edecekleri kredileri süratle karşılamak yoluna gitmesi ve lüzumlu malzemeyi temin hususunda finansman bakımından olduğu kadar ithal imkânlarının temini içinde kooperatiflere yardımcı olması amacın istihsaline geniş ölçüde yardım edeceği düşünülmektedir. Mevcut ve kurulmakta olan kooperatifler ve birliklerin tam randımanlı ve aksamadan faaliyet gösterebilmeleri istihsal edecekleri mahsülü gereği gibi kıymetlendirebilmeleri için Ziraat Bankasından olduğu kadar Et ve Balık Kurumu ve Gıma tarafından ayrıca da bu müesseselerin ellerindeki mevcut ithal, satın alma, kiralama ve tahsis etmek suretiyle balık malzeme teçhizat ve tesislerinden aynı finansman şeklinde istifade etmeleri gibi diğer çeşitli imkânlarla desteklenmeleri faydalı mütelâa edilmektedir. Et ve Balık Kurumunun mevcut soğuk hava depoları ile çeşitli firigorifik nakil vasıtalarını ve kurumun elinde mevcut malzeme, tesisat imkânlarının kooperatifler ve birlik emrine öncelikle tahsis etmesi uygun görülmektedir. Kooperasyonun organizasyonunda ileri sürülen çeşitli tekliflerden en reeli memleket bünyesine uygun gelen balıkçılığın kooperatifleşmesi ve arkasından Balıkçılık Kooperatifleri Birliği tesis edilmesidir. Önemli merkez olan İstanbulda halen belli başlı (İstanbul Balık Avcıları Kooperatifi, İstanbul Küçük Balıkçılar Kooperatifi, İstanbul Numune Balıkçılık Kooperatifi, İstanbul Balık Müstahsilleri Kooperatifi) adlı ve diğer kooperatifler mevcuttur. Bunlar kendi bünyelerine ait teşkilatlanma ile birlik teşkiline ait gerekli formalite ve faaliyetleri tamamlamak suretiyle bölgesel kooperatifleşme kalkınmasını hızlandırmış olacaklardır.

1-KOOPERATİF HUKUK YAPISINDA GEREKLİ TADİLAT

Türkiye Balıkçılık Kooperatifleri mevcut kuruluş hukuku bakımından yapıları itibariyle açıklığa sahip değildir. Kontrol, murakabe, işleyiş ve idareleri bu sebeble iyi olamamaktadır. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde umumî

hükümlere göre kurulmuş ve kurulmakta olan balık istihsal, kredi ve satış kooperatifleri istenilen şekilde taazzuv edemediklerinden, hususiyetine uygun değişikliklerle Tarım Kredi ve Tarım Satış Kooperatifleri gibi organize edilmesi özellikle Tarım Kredi ve Tarım Satış Kooperatifleri teşkilâtlarına da vazife yüklenmesi ve Ziraat Bankasının devamlı kontrol, murakabe ve himayesini temin etmek üzere kanunî mevzuatta açık ve kesin değişiklik yapılması tek çıkar yol olarak görülmektedir. Balıkçılığın kalkınması için, gerekli teşkilâtlanmanın kooperatifleşme ile kabil olması üzerinde karara varılmakta isede Ticaret Kanununun umumî hükümlerine göre kurulmuş olan kooperatiflerin, hükmü şahsiyetleri kendi bünyeleri içinde baki kalmak kaydıyla bir birlik kurmaları hususunda, Ticaret kanununun ilgili maddelerinde bir hükme rastlanmamıştır. Bunun için bir kanun tasarısı hazırlanarak T.B.M. Meclisine sevk edilmesi suretiyle kanunî mevzuatın tadil edilmesi gerekmektedir,

2 - İSTANBUL VE MARMARA BÖLGESİNİN KOOPERATİFLEŞMESİ

Türkiye Balık Ekonomisinin Merkezi sikletini teşkil eden İstanbul ve Marmara Bölgesi ile hinterlandı balıkçılığının kooperatifleştirilmesi ve bu bölgenin özellikle ele alınması zaruri görülmektedir. Şimdiden bu bölgelerdeki T.C. Ziraat Bankası Şube ve Ajanslarınca gerekli faaliyetlerin gösterilmesi şart görülmektedir. Bölgenin balıkçılığı ile ilgili tetkikat ve araştırmaların T.C. Ziraat Bankası ve ilgili amme sektörü ihtisas elemanlarınca bir plân dahilinde yapılarak bölge kooperatifleştirilmesi süratlendirilmeli gaye ve maksada göre ortaya çıkmaları sağlanmalıdır. Marmara Bölgesinde yapılacak olan bu kooperatifleşme hareketi Türkiye Balık Ekonomisinin önemli alanları olan Karadeniz, Egedenizi, Akdeniz ve iç sular balıkçılığımıza da teşmil edilmesi mevzuun kalkınması bakımından tavsiye edilebilecek olan bir organizasyon hareketidir. Bölgesel kooperatifleşmede kooperatiflerin önemli alet ve vasıta motor, ve ihtiyaçlarının başında gelen naylon balık ağı (dokunmuş tor, boci ağı) iplik (kurşun aykırısı, mantar yaka, sardonluk iplik, dikiş ve meramet ipliği) ile mantar, kurşun, manilla halat, tel halat, çeşitli güç ve takatta sabit, takma deniz motörleri, vinç ve ırgat, balık iğneleri ve misinalar ve diğer modern balıkçılık araçlarında ucuz, tez ve zamanında sağlanarak malzemeler ilgili kooperatiflerce veya birliklerce ortaklarına kısmen peşin kısmen kredili ve senet mukabili olarak intikal ettirilecektir. Balıkçı kooperatifleri ve birliğin ithalâta bağlı sair zaruri av vasıta ve malzemeleriyle teçhiz ve tesisleri icabettiren ihtiyaçları bir amme sektörünce finanse edilerek memlekete ithal edilmelidir. Özel olarak, mevcut ve kurulmakta olan kooperatiflerin tam randımanlı ve aksamadan faaliyet

gösterebilmeleri için Et ve Balık Kurumu, Gimadan veya özel bir amme sektörünce birlik kanalı ile ithal, satın alma, kiralama ve tesis etme suretiyle bazı malzeme, teçhizat ve tesislerinden istifade etmeleri zaruri görülmektedir. Kooperatifler ve kurulacak birliğin bütün talep ve ihtiyaçlarını üç ana grup içinde toplamak mümkündür.

3 - KOOPERATİFLERİN DİĞER TALEPLERİ

Bu talepler umumiyetle Et ve Balık Kurumundan olan isteklerdir.

A- BEŞİKTAŞ SOĞUK HAVA DEPOSUNUN KOOPERATİFLER İSTİFADESİNE TERCİHLİ OLARAK AÇIK TUTULMASI

İstanbulda iki büyük hususi soğuk depo mevcuttur. Bu depolar balık üzerine ticareti meslek edinmiş büyük firmalara ait olduklarından küçük müstahsilin bu depolardan faydalanmasına imkân yoktur. Et ve Balık Kurumu Beşiktaş Soğuk Deposu İstanbul mntukasından balık spekülasyonunu geniş ölçüde önleme imkânına sahip tek müessesedir. Geçmişteki tecrübeler, bu deponun müstahsile kapatılması yolunda spekülâtörlerin ellerinden gelen her çareye başvurdukları iddia edilen olaylardandır. Deponun devamlı surette hakiki müstahsilin istifadesine açık tutulması ve bu istifade kooperatifler için soğuk muhafaza ve dondurma bakımından tercihli olmalıdır. Kooperatiflere girmemiş olan balıkçılar aynı avantajdan faydalanabilmeleri için kooperatiflere bu suretle girmeye teşvik edilecekleri gibi kabzımal ve spekülâtörlerin kendi satın aldıkları balıkların muvazaa suretiyle müstahsil malı imişçesine depolamalarının önüne geçilmiş olacaktır. Genellikle, kurum soğuk hava deposu, soğuk muhafaza ve dondurma ücretlerinin maliyet seviyesine inecek şekilde normal bir fiyat seviyesine indirilmeside önemli bir himaye imkânıdır.

B- FRİGORİFİK ULAŞIM ARAÇLARINDAN KOOPERATİFLERİN TERCİHLİ İSTİFADELERİ

Kooperatifler tuttıkları balıkları umumiyetle Yunanistan, Güney, İtalya, ve Adriyatik limanlarına ve muhtemelen küçük ölçüde Bulgar ve Rumen limanlarında yapmaktadır. Bu itibarla (Cihan) tipi iki (Dalga) tipi bir frigorifik gemilerin devamlı olarak kooperatifler emrine ayrılması uygundur. Durumun gelişmesine göre daha büyük ölçüde ihtiyaç hasıl olduğu takdirde (Kar) gemisinin de tercihli olarak kooperatifler emrine tahsisi, yukarda soğuk depo bahsinde izah olunduğu gibi bu şekilde tercihli istifade imkânının verilmesi suretiyle müstahsili kooperatifleşmeye teşvik edecektir.

C- KURUMUN AV GEMİLERİNDEN FAYDALANMA

Kurum daha geniş ölçüde müşterek çalışmalara veya kurum elindeki vasıtalarından istihsal sahasında daha geniş ölçüde faydalanmaya ortam hazırlamak amacı ile ve tecrübi mahiyette; (Mercan) gibi küçük av teknelerinden birini ve (Yunus) tipi büyük av teknelerinden de birini kira veya ortaklık suretiyle çalıştırmak üzere kooperatifler ve birlik emrine vermesi, bu tecrübi çalışmalar muvaffak olduğu takdirde kurum elindeki mevcut bütün av teknelerinin aynı şekilde kira veya ortaklık yolu ile yahut kurumdan satın alınıp kooperatiflere veya kurulacak birliğe mal edilmek suretiyle fiilen istihsale yöneltmesi ikinci kademede bir hedef olarak mütalâa olunmaktadır. Büyük av gemilerinden birinin kooperatifler veya birlik emrine verilmesi halinde geminin istihsal edeceği balıkları İstanbula ulaştırmak üzere Karadenizdeki çalışmalarda (Dalyan, Martı) veya (Kırlangıç) isimli küçük frigorifik gemilerden birinin ve Saroz Körfezindeki çalışmalarda ise bir veya iki frigorifik kamyonun kooperatifler veya birlik emrine verilmesi suretiyle randımanlı bir çalışma yoluna gidilmelidir.

XI- SOSYAL EMNİYET -YARDIMLAŞMA VE BALIKHANE TESİSLERİNİN REORGANİZASYONU

A- SOSYAL EMNİYET

Mer'î çalışma ve İş Kanununun şumülü dışında kalan balıkçıların sosyal emniyet ve yardım konusu üzerinde önemle durulması gereken sosyal bir davadır. Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı (Cenevre-İLO-)nun çalışmalarına uygun olarak balıkçılarımızda mutlak olarak sosyal emniyet ve yardım çerçevesi içinde iş, mal ve hayat emniyetlerinin sağlanması şarttır. Balıkçılık ve sünger avcılığı en zor, tehlikeli ve riskli bir çalışma gücünün sosyal emniyet bakımından ve sağlık yönünden korunması, nizam altına alınması öncelikle yapılması gerekli işlerden biridir. Memleketimizde balıkçılık nüfus ve kitle bakımından bu konuda bütçeye pekte yük teşkil edecek bir cesamette değildir. Ancak iş saatleri, güç yani emek, zaman ve iş yerlerinin kontrol, ve kayıt altına alınmasında zorluk özellik taşıyan bir iş alanıdır. Çünkü iş yeri itibarıyla sabit ve belirli değildir. Bu alanda tehlike, kaza, risk özellikle sünger avcılığında daha önemli, sık ve ağır olarak ortaya çıkmaktadır. Suürünleri avcılığındaki işletme ve teşebbüslerin, iş ve emekçilerin her türlü mesleki faaliyetlerinin sosyal emniyet altına alınması, korunması yıllar boyunca duyulan büyük bir ihtiyaçtır. Özel Sigorta Şirketlerinin risk ihtimali yüksek olan bu konuda talep ettikleri sigorta primleride yüksek olduğundan özel sigorta tatbikatta pek uygulanamamaktadır. Ancak büyük takım

sahibi ve sermayedarlarca özellikle takım ve araçları için özel sigorta biraz faydalı olabilmektedir. Öte yandan balıkçı ve tayfanın mesleki kaza, hastalık ve ölüm halinde usul ve furûnun emniyet altına alınması ve bertaraf edilmesi ancak devlet sektörünce sağlanacak olan sosyal ve korunma kanun ve müesseseleriyle mümkündür.

Kooperasyon anlayışı içinde sosyal emniyet ve korunma (kendi kendine yardım) çerçevesi dahilinde daha büyük bir mâna taşımaktadır. Çünkü, Türkiye balıkçılığı halen memleketimizde mer'î çalışma ve sigorta mevzuatımızın haricinde sayılabilir. Balıkçıların sosyal himayeleri mevcut ve kurulmakta olan kooperatiflerce ele alınarak bu hususta temin, tesis olunacak fonun vüs'at ve cesametiyle orantılı olarak balıkçının meslekî hastalık, kaza, sakatlanma ve ölüm buna benzer beşerî ve sosyal riskleri kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak veya hafifletmek, av vasıta ve malzeme, teçhizatlarını avlama esnasında tabii veya mücbir afetler dolayısıyla tamamen veya kısmen zay etmesi hasara uğraması halinde bu hasarın telafi edilmesi gayesiyle bir sosyal yardım faaliyetinin ihdas ve ifası kooperatiflerin kazancından ayrılacak bir fonla birlikte devletten, diğer hakiki ve hükmi şahıslardan temin olunan nakdi ve aynı yardımlarla ifasına çalışılması en uygun hal çaresidir. İlerde, beynelmilel- İLO- çalışmalarına muvazi olarak bu konu devletçe ele alındığı ve Sosyal Yardım ve himaye faaliyeti Çalışma Bakanlığınca realize edildiği takdirde ayrıca devlet kanalı ilede sosyal yardım mevzuu kademeli olarak ifa edilmek suretiyle bu alandaki büyük ihtiyaca cevap verilmiş olacaktır.

B- BALIKHANE TESİSLERİ

Reorganizasyon hareketinin ele alınan önemli konulardan biride (İstanbul Balıkhanesi ve Tesisleri) işi ve ihtiyacıdır. Gerek istimlâkten evvel İstanbul-Eminönünde mevcut olan ve gerekse halen Türkiye balıkçılığının ticaret ve ekonomisini idare etmekte bulunan İstanbul Belediyesine bağlı olan Balıkthane Binası ve tesisleri teknik, teşkilât, kapasite, kuruluş yeri, hijyen şartları ve diğer zaruri evsaf bakımından eksik, gayri kâfi ve mahzurlu bir durumdadır. Asrın modern teknik, ilmi icap ve şartlarına uygun şekilde bir balıkhaneye duyulan ihtiyacı gidermek için gerekli tesis sermaye ve kredisinin sağlanması gerekmektedir. Balıkhanenin (kuruluş yeri) ve bu yerin diğer elverişli durumlarıda göz önüne getirilince arazi ve bina için mühimce bir tesis sermayesinin bu işe tahsis edilmesi zorunluğuy yıllar boyunca bu işi sürüncemede bırakmıştır. Öncelikle bu sermaye ve kredinin sağlanması İstanbul Belediyesine düşen bir ödev olmakla beraber Belediyenin bütçe ve imkânsızlıkları dolayısıyla bu işi yıllar boyunca realize edememiştir.

Türkiye Balık Ekonomisinin iç ve dış pazarlar bakımından önemli olarak, merkezi sikletini teşkil eden, İstanbul ve Marmaranın en önemli ve ilk manipülasyon, marketing ve değerlendirme yeri olan balıkhanenin bu hali ile mer'i balık ticaret ve ekonomisinde menfi tesirleri müşahade edilmektedir. Mevcut mahzurları ortadan kaldırmak ve Türkiye Balık Ekonomisine olumlu ve yerinde bir etki yapmak amacıyla memleket ve bölgenin arzu ve ihtiyacına, teknik, idari, hijyen ve diğer gerekli evsafa uygun olmak üzere donmuş muhafaza yerleri ile teçhiz edilmiş modern ve yeni bir balık-hane binası inşaa ve tesis yeri olarak da Haliç veya Kumkapı civarında veya daha uygun bir yerde tesis edilmesi şarttır Soğuk hava tesisatlı nakil vasıtasında ihtiyaç vardır. Bu konuda balık nakliyatı için 100 adet frigorifik kamyon lâzımdır. Bu 100 adet frigorifik kamyonun balık sevkiyatında olduğu kadar et, sebze, meyvede de kullanılabilceği nazara alınarak daha fazla adede çıkarılması uygun görülmektedir.

XII. SONUÇ

Türkiye Balık Ekonomisinin geliştirilmesi amacıyla seneler boyunca çeşitli çalışmalar yapılmışsa da bu gelişme halen sağlanamamıştır. Bu arada, ortaya çıkan organizasyonların faaliyetleride balık ekonomisinin içinde bulunduğu statik durumdan pek ileriye götüremediği de iddia olunabilir. Ancak, son zamanlarda özellikle II. Dünya Harbinden sonra bu konuda bazı gelişme temayülleri müşahade edilmekle beraber şimdilik kat'i bir hükme varmanın daha erken olduğu söylenebilir. Öte yandan Et ve Balık Kurumunun son yıllardaki faaliyetide kritiktir. Gelişmeye doğru yapılan kıyırdanmaların organizasyon ve mevcut organizasyonlarında reorganize edilmele-riyle gelişmeye doğru gidilebilecektir.

Reorganize esasları olarak tesbit edilen ana problemler hiç şüphe yokki bu kadar kısa açık ve basit değildir. Reorganizasyon hareketinin realize edilmesinde ortaya çıkan yeni problemlerin de hal edilmesi şarttır. Türkiye ve Dünya nüfusunun gittikçe hızlı bir tempoyla artması ve tabii kaynaklarımızın daha rantabl şekilde işletilmesi zorunluğu karşısında Türkiye Millî Ekonomisinin bu alanı mutlak surette ele alınarak hal yolunda ve gereği şekilde kalkındırması er geç şart, mecburi ve öz millî davalarımızdan biridir. Reorganizasyon hareketlerine memleketimizde son 10 sene zarfında başlanmış özellikle 1958 yılından itibaren hızlandırılmıştır. Ancak, bu hareketin müsbet etkileri kısa zamanda olmayacağından zamanımıza gelinceye kadar özellikle son zamanda bir durgunluk ve reorganizasyon uğrunda daha kat'i ve önemli hareketlere girişilmiştir. Reorganizasyon hareketinde öncelik-priorite sırasıda önemlidir. Devlet sektöründe amme idaresi olarak düzenlenmesi tasarlanan bu alanda özellikle priorite sırasında titizlikle dikkat edilmesi

şarttır. Zamanımızda aktüel ve ekonomik operatif bir hareket olan (Plânlama) nın bu konudaki tutumundan hesap ve kestirmelerden ziyade bunun uygulanmasından sonra bir fikir yürütülebilir. Kaldığı, bugün Türkiye Balık Ekonomisinin kalkındırılması için teklif edilecek çare ve tedbirler konusunda çok şeyler söylenmiş ve rapor, proje, araştırma ve etüt halinde yazılmıştır. Bizce, Türkiye Balık Ekonomisinin muhtacı olduğu esas noksanlık hukuki, idari, teknik ve ekonomik bakımlardan organize edilmesi ve mevcut olan organizasyonlardaki eksik ve bazı yanlış çalışmaların düzentilmesi amacıyla bunların reorganize edilmeleridir. Öte yandan, Balık Ekonomisi üzerinde çeşitli yönlerden çalışmakta olan bu teşkilatların koordine bir halde çalışmalarını temin etmek suretiyle teşkilâtlar arasındaki gerekli, daimi, sıkı bağların kurulmasıdır. Kanaatimizce özet olarak bu alanda yapılması gerekli olan teşkilâtlanma ve reorganizasyonla birlikte uygulama ve çarelerinin realize edilmesidir.

COĞRAFYA
BİBLİYOGRAFYA

- 1 - Süleyman ARISOY: *İktisadi Plânlama ve Balıkçılığımız*. Türkiye İktisat Gazetesi, 26.8.1960, Ankara
- 2 - Prof. Dr. F. Baade Raporu: *Akdeniz Kalkınma Projesi ve Memleket Etüdü Türkiye 1959*.
- 3 - Süleyman ARISOY: *Türkiye'nin Gıda Problemi Hakkında "Baade Raporu" Üzerinde düşünceler* Türkiye İktisat Gazetesi, 17.11.1960, No. 400, Ankara.
- 4 - Süleyman ARISOY: *Balıkçılık ve Gıda Problemi*. Türkiye İktisat Gazetesi, 23.8.1960
- 5 - Süleyman ARISOY: *Baade Raporuna Göre Balıkçılığımız ve Beslenme İmkânlarımız*. Türkiye İktisat Gazetesi, 8.12.1960, No. 403. Ankara.
- 6 - Süleyman ARISOY: *Türkiye Balık İstatistikleri*. Not. T.C. Ziraat Bankasının Haber ve Fikir Dergisi, Cilt 3, No. 9, Temmuz 1962, T.C. Ziraat Bankası Matbaası Ankara.
- 7 - Food Supply Time Series: *U. N. Food and Agriculture Organization* FAO, Rome. Italy.
- 8 - Vet. Hek. Nail TURAN ve Dr. Fahri ÇİÇEKDAĞ: *Türkiye Balıkçılığının Bu Günkü Durumu ve İnkişaf İmkânları*. Ankara 1960.
- 9 - Devlet Balıkçılık Kurumu, Kuruluş Kanun Tasarısı ve Gerekeşi. Et ve Balık Kurumu Umum Müdürlüğü Basımı, Ekim 1960, Ankara.
- 10 - Süleyman ARISOY: *Türk Eğitim Plântı Dolayısıyla, Türkiye Balıkçılığı ve Eğitimi*. Türkiye İktisat Gazetesi, 16.9.1960, No. 391, Ankara.

- 11 - Directroy of Fisheries Institutions, *Europe-Food and Agriculture Organization of the United Nations*. FAO-Rome-Italy, 1957.
- 12 - Directory of Fisheries Institutions- *Asia and the Far East*. IPFC Secretariat, Regional Office for Asia and the Far East-Food and Agriculture Organization Of the United Nations-Bangkok, Thailand-Diocesan Press, Madras, 1957.
- 13 - **Süleyman ARISOY**: *Türkiye Balıkçılık Kanunu*: T.C. Ziraat Bankası, Teftiş Heyeti Bülteni Sayı 52, 53, 54, yıl 5, 1962 Ankara.
- 14 - Project For Production, *Processing and Commerce of Fish in Turkey*- Prepared by Lou Menges Organization, Basking Ridge, New Jersey, St. Louis, Missouri, U.S.A.- September 13, 1949.
- 15 - *Türk Balık Ekonomisinin İnkişafı*: Nordsea Fischer- Bremen hafen, 8.4.1952 Almanya-Balık ve Balıkçılık Dergisi, Cilt IX, No. 4, Nisan 1961, İstanbul.
- 16 - *Türkiye Balıkçılığı Hakkında Rapor*- Japon Hükümeti Balıkçılık Tetkik Heyeti tarafından Hazırlanmıştır. 1960, Tokyo, Japonya.
- 17 - **Ali TANSEVER**: *Türkiyede Balıkçılık ve Balıkçılık İhracatı*: İhracatımızı Arttırma Semineri-27/29 Nisan 1961 Tebliğler- Türkiye Ekonomi Kurumu İktisadi Araştırmalar Enstitüsü Neşriyatı, Ankara Gürsoy Basım Evi 1961.
- 18 - **Süleyman ARISOY**: *Türkiye Sumahsüllerinin Kredilendirilmesi* Karınca Kooperatifler Postası Mecmuası, Yıl 22 No. 247, Temmuz 1957. Ankara.
- 19 **Süleyman ARISOY**: *Muhlelif Memleketlerde Balıkçılığa Yapılan Finansman Yardımları*. Not. T.C. Ziraat Bankası Haber ve Fikir Dergisi, Cilt 2. No. 8, Şubat 1962, Ankara.
- 20 - **C.BEVER And K. RUUD** *Financial Assitance Schemes for the Acquisition or Improvement of Fishing Craft*: FAO- 1960, Rome-Italy.

Ré-organisation de la pêche en Turquie

-RÉSUMÉ

La pêche en Turquie ne s'est pas développée malgré qu'elle fût organisée depuis longtemps. Les organisations actuelles ne travaillent pas avec succès; il faut qu'elles soient réorganisées. L'expression "réorganisation" est employée comme un synonyme du mot de planification. La réorganisation et la planification ont le même but: c'est développer la pêche en Turquie. La position gé-ographique de la Turquie et ses possibilités de la pêche sont très considérables. Dans cette étude les problèmes importants qui nécessitent une réorganisation sont: "Les sources d'alliments de la Turquie et les possibilités d'alimentation de la population. La pêche maritime et la pêche dans les eaux territoriales de notre pays. Organisation actuelle de la pêche en Turquie et la nécessité de son amélioration. Enseignement dans le domaine de la pêche. Amélioration de la législation actuelle. Application et la révision des rapports de développement. Réorganisation de la production, de l'industrie et de la valorisation des produits de pêche. Réorganisation du marché intérieur, les problèmes en rapport avec l'écoulement de produits de pêche. Renforcement du mouvement coopératif. Amélioration du système de sécurité sociale et d'entraide. Amélioration des installations de la pêcherie. Conclusion."

Il est certain que la réorganisation de la pêche en Turquie n'est pas très facile à réaliser; c'est un sujet complexe qui présente plusieurs aspects. Au mouvement de procéder à une réorganisation de tous les problèmes mentionnés ci-dessus la question de priorité possède une importance particulière. L'accroissement démographique et le besoin de la population en protéine rendent nécessaire la réorganisation de la pêche. En outre, pour obtenir plus de devises par la pêche et pour mieux profiter de nos ressources naturelles la réorganisation de la pêche en Turquie prend un caractère impératif.